

ERDÉLYI ÖRMÉNY GYÖKEREK

f ü z e t e k

„Emlékek nélkül, népeknek híre csak árnyék...”
(Vörösmarty Mihály)

az Erdélyi Örmény Gyökerek
Kulturális Egyesület
havonta megjelenő kiadványa
XIV. évfolyam 160. szám
2010. június

A Fővárosi Örmény Klub minden hónap 3. csütörtökén 17 órakor
– hívtottan és hívatlanul – mindenkit szeretettel vár
a Budapest V., Semmelweis utca 1–3. I. emeleti Bartók terembe

Elmélkedés az örmény liturgiáról

„Diakónus: „Halgassátok istenfélelemmel!”

Pap: „Jézus Krisztus Szent Evangéliuma Szent N. szerint.”

Kórus: „Dicsőség Néked, Urunk, Istenünk!”

Diakónus: „Figyelmezzünk!”

Kórus: „Isten szól hozzánk.”*

Ez az evangélium felolvasásának a bevezetése. De előzőleg még van olvasmány valamelyik apostoli levélből és zoltárvers. (Egyes alkalmakkor van ószövetségi olvasmány is.) Hitünk titkait ezekből a szentírási részletekből ismerhetjük meg. Ezek alapján prédikált Világosító Szent Gergely is, amikor az örményeket megtérítette. (Őt ünnepeľjük a pünkösdi utáni 4. szombaton!) Az örmény katolikus egyházban ekkor következik a szentbeszéd. Majd elimádkozzuk a hitvallást, mely a szent hagyomány része. Összefoglalja a legfőbb hitigazságokat. Érdemes hát ezekre odafigyelnünk: egy – egy gondolatot megjegyezve belőlük, azokat a nap folyamán is felidézni.

Dr. Sasvári László

*Szent Liturgia ...117. o.

Lapunk az interneten: a www.magyarormeny.hu honlapon is olvasható.
Elektronikus levélcímünk (e-mail): magyar.ormeny@t-online.hu

Béres L. Attila

Megelevenedett múlt, és az éneklő klub

A Fővárosi Örmény Klub életéből már tizennégy év pergett le. Hosszú időnek tűnik, különösen, ha visszatekintünk a célul kitűzött és megvalósított tervekre. De mily csekélynek látszik a májusi klubdélután vendége, a kilencven éves Mayer Gézáné Budai Mária emlékeihez képest.

Mária néni Szamosújvárról indult sorsa összefonódott az első világháború utáni magyar történelemmel. Miközben elmesélte életét, a hallgatókban erősödött az érzés, hogy a sok nemzedéken át öröklött ősi örmény erények, jellemvonások hogyan erősítették az összetartozást, az együvé tartozás tudatát. Miközben felelevenítette családját, szamosújvári örmény barátait, a plébánia vezetőitől egy életre szólóan kapott feladatait, büszkeség töltötte el lelkünket a család-, a hazaszereztetést iránt is. A csaknem százéves küzdelem, megpróbáltatás a megélhetésért, a boldogulásért, nem szomorúságot, hanem épp ellenkezőleg, vidámságot varázsolt nem-

Mayer Gézáné
Budai Mária

csak a hozzászólók, kérdéseket feltevők szívébe. Mindenkinek megelevenedett a múlt, a szülőföld. Mária néni számos szamosújvári családról megemlékezett, többek között felelevenedtek Pongrátz Gergellyel, Ödönnel, az egész Pongrátz családdal való kapcsolatai is.

Emlékezetül dr. Issekutz Sarolta az örmény emlékekre

az örmény nép történelmére, kultúrájára és receptjeire emlékező könyvet adott át Mária néninek.

A folytatásban Vikol Kálmán zeneművész népdalcsokorral adózott erdélyi örmény gyökereinek, majd röviden bemutatta a magyarok egyik kedves népi hangszerét, a tárogatót, amelyen előadott néhány gyönyörű dallamot is. A Bartók terem közönsége hatalmas tapssal köszönte meg előadását, majd a művész a hely szellemét idézte, amikor Bartók Béla gyűjtéseiből az *Este a székelyknél* című dallamait megszólaltatta. Műsora zárásaként Vikol Kálmán megénekelte a nagyérdeműt, a „Hej én édes jó Istenem./ Oltalmazóm, segedelmem./ Vándorlásban reménységem./ Ínségemben lány kenyérem./ Vándor fecske sebes szárnyát./ Vándorlegény vándorbotját./ vándor székely reménységét./ Jézus áldd meg Erdély földjét./ Vándor fecske haza talál./ Édesanyja

Vikol Kálmán

fészkére száll./ Hazajöttünk, megáldott a/ Csíksomlyói Szűz Mária.” együtt énekelte a klubdelután közönsége. (Szerk. megj.: Régi Székely Himnusz vagy Csíksomlyói Mária-siralom, kb. 1350-ből eredeti szövege.) A művész régi-szép köszönéssel búcsúzott: „Isten tartsa meg mindannyiuk jó egészségét!”

A klub háziasszonya a műsor végén a májusi és júniusi programokról információkat adott át a hallgatóságnak. Egy amerikai földrészről kapott e-mailt is idézett: „Felhívás! Egyszerre szóljanak a harangok a Kárpát-medencében Magyarország nemzeti gyásznapiján! 2010. június 4-én délután 4 óra 32 perckor három percen át zúgjanak a harangok, szóljanak az autódudák! Kilencven évvel ezelőtt ekkor írták alá, ekkor csatolták el Magyarország történelmi tájait, magyarok millióit.” Majd így folytatta: „Imádkozzunk, hogy sikerüljön a határainkon átívelő egyesülés nemzettestvéreinkkel, hiszen az Erdélyben lévő magyarság az, amely a magyarság megtartó erejét tovább viszi. Ezt mondhatjuk magyarként, székelyként és erdélyi magyar örményként is. A gyökerek ott vannak, onnan tudunk táplálkozni. Kultúránkat, hagyományainkat onnan tudjuk visszatanulni. Ezért nagy felelőssége van mind azoknak, akik az erdélyi örménység képviselőit felvállalják. Ezt teszi az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület, amióta megalakult, és ezért alakult meg, mert keveseknek

adatik meg, hogy ismerjék a család hagyományait, őrizzék a családi ereklyéket, Bibliájukat, hiszen menekülők voltak. Mindenük ott maradt. Vissza kell szerezni – tudásban. Az Erdélyi Örmény Gyökerek ezért gyűjti össze a fénymásolt adatokat, okiratokat, fényképeket és zárja könyvbe, hogy mindenki számára elérhetővé tegye. Évek óta készíti elő a *Gudenus János József szerkesztésében 2000-ben kiadott Örmény eredetű magyar nemesi családok genealógiája* című könyv bővített kiadását, amely mára már sokezer családot ölel fel.” A bővített kiadás ősszel jelenik meg. Az Erdélyi Örmény Gyökerek füzetek is várja az olvasók írásait, adatait, emlékeit, családi kapcsolatait. Az elnökasszony felhívta a figyelmet arra is, hogy a füzetekben ismét közreadjuk a kisebbségi önkormányzati választásra szóló felhívást. Végül dr. Issekutz Sarolta megköszönte a meghívottaknak, a rendező Józsefvárosi- és a XVI. kerületi Örmény Önkormányzatnak a tartalmas műsort, és meghívott mindenkit az est fénypontjára, az örmény ízek kavalkádjára. Az előtérben rogyásig megpakolt asztalról ezúttal is hamar elfogytak *Keszi-Harmat Enikő* finomságai.

A megénekelgetett közönség

Így emlékeztünk a Genocídium 95. évfordulóján

Az egész világon szétszórtan élő örmények, az anyaországgal egyetemben, minden évben megemlékeznek a Törökországban 1915. április 24-én beindult másfélmillió örmény kegyetlen likvidálásáról.

A Budapesti Örmény Katolikus Lelkészség is készült az idej megemlékezésére. Önzetlen fiataljaink, *Betegh Tünde* és férje rendbe tette az épületet körülövező kertet, eltávolította a sok gyomot, kitakarította a templomot és az épület többi részét. A Fővárosi Örmény Önkormányzat segítségével 600 meghívóval hívtuk a megemlékezésre készülöket. Felkértük *Dr. Erdő Péter* bíboros, érsek urat, hogy celebrálja a megemlékező szentmisét, és ő elfogadta felkérő meghívásunkat.

Forgács Alajos kanonok és Fülöp Ákos adminisztrátor

A Zuglói Örmény Önkormányzat ajánlására a 30 tagú *Adorate Vegyeskar* vállalta, hogy a szentmisén énekel. Előkészültünk a szentmisét követő agapéra is. Az oltár friss virágokat, új gyertyákat és oltárterítőt kapott. Az oldaltemplomban a Józsefvárosi Örmény Önkormány-

zat egy Örményországot bemutató, sok ízléssel és gondnal összeválogatott nagyméretű fotómontázs-tabló kiállítással járult hozzá a megemlékezéshez. Ezenkívül kiállítottuk az Országos Örmény Önkormányzat fotóművésznének, *Balabanian Harrinak* a Genocídium Jereváni Múzeum archivált, tragikus felvételeiből készített nagyításait is.

Bár a szentmise csak délután fél öt-kor kezdődött, a meghívottak és az érdeklődők már három óra után kezdtek gyülekezni és olyan sokan jöttek el, hogy a templom oldalhajója is megtelt és sokaknak a szentély kinyitott oldalajtóin kívül, a kertben elhelyezett székeken, vagy csak állva jutott hely. Körülbelül 170–180 ember gyűlt össze. A megjelentek között volt az EÖGYKE elnök-asszonya dr. Issekutz Sarolta, a kerületi önkormányzatok

A mise résztvevői

A kiállítás is hozzájárult a méltó megemlékezéshez

elnökei és tagjai, az Országos Örmény Önkormányzat elnöke, Szarkiszján Ádám, a bécsi Örmény Nagykövetség főtanácsadója és több prominens személyiség is.

Mivel a Bíboros úr közbejött halaszthatatlan ok miatt nem tudott eljönni, a szentmisét *Forgács Alajos* kanonok úr celebrálta. Szentbeszédében történelmi pontossággal és részletességgel emlékezett vissza az örményeket már 1915. előtt ért pogromokra és a Franz Werfel Musa Dagh című regényéből már megismert Genocídium szívfacsaró eseményeire. Emlékeztetett a keresztény emberek megbocsájtó szeretetének szükségességére és arra is,

Kátai Mihály festőművész a múzeumnak adományozta az *Örmény Madonna* c. festményét

hogy ezeket a szörnyűségeket elfelejteni nem lehet és nem is szabad. A szentmisét az Adorate Vegyeskar Bárδος Lajos egy csodálatos kórusművével zárta, amely hatalmas tapsot kapott.

A mise után a megjelentek megtekintették a templom oldalhajójában az Örményországot bemutató vándorkiállítást, majd az örmény konyha ízeivel ismerkedtek meg. A Lelkészség kinyitotta – a teljesen felújított környezetben látható, újrendezett és nagy részben tárgy-feliratozott – műzeális tárgygyűjteményt is. Az agapé finom falatainak fogyasztása közben pedig folytatódott a baráti beszélgetések.

Ha a Lelkészséget létrehozó P. Kádár Dániel apát úr letekintett az égből, bizonyára meglepődötten látta, hogy ismét együtt vagyunk és egyek vagyunk az ősökre emlékezve.

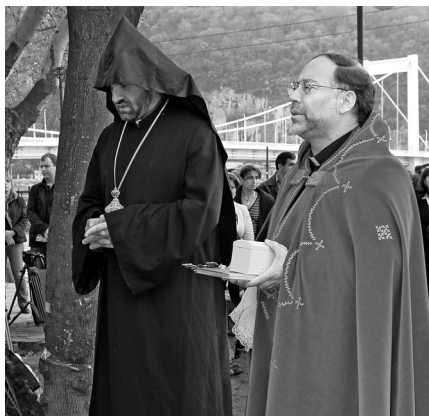
Zakariás Antal Dirán

A mise résztvevői

A Duna-parti Örmény Genocidium emlékművénél dr. Issekutz Sarolta és Heim Pál koszorúz, április 23-án

Barseg atya (Örmény Apostoli Ortodox Egyház) és P. Vahan Hovagimian (Örmény Kat. Mechitarista Rend, Bécs) közös imája a Kőkeresztnél

Majális első napján,

az illyefalvi Rustica házban, szombaton délelőtt 11 órakor tematikus fotókiállítás kezdődik „Ecsmiadzin kincsei” címen.

A kiállítás anyaga Marosvásárhelyi megálló után Budapestről érkezett és külön köszönet az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület elnökének, dr. Issekutz Saroltának. „Ecsmiadzin a második évszázad táján az ország fővárosa volt, az örmény keresztények Vatikánja, – a legenda szerint Világosító Szt. Gergely álmában megjelenő Jézus ezt a helyet jelölte az alászállás helyeként és így lett ez által is Ecsmiadzin az örmény kultúra kiindulópontja, központja.

„Ecsmiadzin” – ízlelgetjük az Ararát lábánál fekvő város nevét, csengő – muzsikáló szó, szinte észrevétlen kerít hatalmába s vezet évszázadokon át a távoli múltba. A kiállítás pannóin tematikus elrendezésben felvonulnak szakrális jellegű ötvösmunkák, hímzések, falképek, miniatúrák,

nyomatott textiliák, művészien megformált tárgyak, fafaragások, szőnyegek fényképei – megjelenítik az örmény nép szépezzékének, díszítőművészetének megannyi tárgyi bizonyítékát, amelyek a múltból jövőbe sugárzó üzenetközvetítőként hirdetik a folytonosságot, a fennmaradást.

A szemet gyönyörködtető színvilág, a különleges motívumkincs gazdagsága megállásra készíti az érdeklődőt, amit nem elég csak megtekinteni, hosszan tanulmányozni kell... igazabb élményt csak a valós megtapasztalás jelenthetne. – írja a marosvásárhelyi beszámolóját Szász Ávéd Rózsa.

Az illyefalvi kiállítás megnyitó után az erdélyi Oxendius Egyeztető Fórum tart megbeszélést, amelyre szeretettel várjuk minden háromszéki örmény származású barátainkat, s örmény szimpatizánsokat egyaránt.

Kalamár György

Ha már így alakult...

Ha már így alakult az örménység sorsa...
Ha már úgy alakult, hogy hétszáz éve az áni-i földrengés miatt (és a perzsa betörések miatt) sok ezren elmenekültek...

Ha már úgy alakult, hogy ezeknek az örményeknek nagy része beolvadt a befogadó nemzetekbe (miért is ne olvadt volna be több száz év során?), elsősorban az erdélyi magyarba, másrészt például a kelet-lengyelországi lengyel-ruszin-ukrán közösségbe...sőt, eredeti nyelvüket veszítették... és például az erdélyi örmények egy konszenzus alapján, amit Verzerescul atya dolgozott ki, lettek „római katolikus örmény” szertartású keresztényekké...

Ha már így alakult...

Akkor miért kell újabb vallásháborút indítani? Miért kell elhangoznia a Magyar Televízió egyes csatornáján a vallási műsorban, hogy a magyarországi örményeknek nincsen templomuk?

Keleti szertartású templomuk valóban nincs – de nyugati, „örmény katolikus” szertartású templomuk van. Vajon az Úristen keleti-e, vagy nyugati? Vajon nem „egy az Isten” – hogy egy egészen más keresztény felekezet, az unitáriusok jel-szavát idézzem? Egyáltalán, szertartás kérdése-e Isten?

Netán identitás kérdése? Mennyiben?

Az Isten identitása nem a „minden”? Hiszen, ha latinul, magyarul, angolul, lengyelül, spanyolul vagy örményül imádkozom – talán valamelyiket nem érti meg Isten? Talán csak egy nyelven tud?

Persze, tudom jól, hogy nekünk, embereknek van szükségünk arra a fajta „indentitás tudatra”, hogy ilyen vagy olyan szertartás szerint, ilyen vagy olyan nyelven kell – érdemes, hasznos – az Istenhez szólnunk.

De vajon kell-e ezért vallásháborút vívunk? Kell-e egyre újabb templomokat építenünk, kell-e egyre újabb szertartásokkal küszködnünk? Hiszen a világon jóval több templom van – a legkülönbélebb vallások és felekezetek templomai – mint kórház, vagy bölcsőde. Egy óvoda, egy iskola talán sokkal több jót tehetne azáltal, hogy létezik és működik – vallási befolyástól függetlenül – mint azt egyáltalán elképzelni tudjuk.

Csak azt ne higgyük, hogy palástból, földött vagy földetlen főből, csadorból, táncból vagy tánc nélkül, füstőlőből s ki tudja még, miből áll a hit. Az istenhit – az a hit, amely kicsivel jobba teszi az embert. Amely még a reménytelenségben is reményt ad, akármilyen szertartással, akármilyen nyelven és akármilyen névvel hívjuk is az Istent.

dcs

(Utóirat: engem római katolikusnak kereszteltek, de bevallom, magamhoz vettem már református úrvacsorát, görög-katolikus áldozásban és pravoszláv szertartásban is részesültem – és mindegyik ugyanazt a felemelő élményt hozta: együtt voltam az isten-élménnyel.)

Gróf Széchényi István halálának 150. évfordulójára emlékezz

„Nagyobb gonddal ápolj tested épségét is, hogy az méltó lakása legyen lelkednek és könnyebben cselekedhesd a jót!”

Széchényi Ferenc

Az örmény múlt és hagyomány Erdélyben

címmel az Erdélyi Múzeum Egyesület gyergyószentmiklósi fiókegyesület szervezésében 2010. május 6-án került sor a Nemzetközi Történezművelődési Konferenciára Gyergyószentmiklóson a Pro Art Galéria termeiben.

A konferenciát Mezei János, Gyergyószentmiklós polgármestere nyitotta meg, majd Szilágyi Lőrinc, a gyergyószentmiklósi örmény katolikus közösség plébánosa áldotta meg annak munkálatait. A két teremben nagyszámú érdeklődő kísérte figyelemmel a konferencia érdekes előadásait:

Dr. habil. Őze Sándor (egyetemi docens, Pázmány Péter Katolikus Egyetem, Budapest-Piliscsaba): *Nagy Sándor kapuján belül és kívül. Örmény és magyar kép formálódása a keresztény Európában a középkorban és koraiújkorban;*

Bálintné Kovács Júlia (Erdélyi Örmény Gyökerek kolozsvári munkatársa): *A csicsókeresztúri Torma családról;*

Kovács Bálint (tudományos munkatárs, Lipcsei Egyetem, Kelet-Közép Európa Intézet, Lipcse): *Az erdélyi örmények vallási társulatainak alapítása;*

Balázs Katalin (újságíró, Gyergyószentmiklós): *Örmény élet – a gyergyóiak visszaemlékezései;*

Dr. B. Garda Dezső (egyetemi docens, Babeş-Bolyai Tudományegyetem – Gyergyószentmiklós): *Erkölc és tisztesség a gyergyószentmiklósi örmény közösségben;*

Poósz Loránd (történész, Nagyvárad): *Az örmény népi kultúra visszhangja az erdélyi magyar sajtóban és közvéleményben;*
Dr. Issekutz Sarolta (Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület elnöke): *A magyarörmények identitástudatának fenntartásáért folyó küzdelem* címmel.

Délután a Delta Tanulmányi Központban filmbemutató következett: *Örmény nyomon Gyergyószentmiklós* címmel (rendező: Tokodi Gábor István, szakmai irányító: Kovács Bálint), majd Budai Merza Pál beszélt a formálódó dél-erdélyi, brassói örménységéről.

M

Jobbról-balra: Dr. B. Garda Dezső egyetemi docens, Dr. Issekutz Sarolta az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület elnöke, Poósz Loránd történész, Bálintné Kovács Júlia az Erdélyi Örmény Gyökerek füzetek kolozsvári munkatársa

Pethő Melánia

Konferencia az erdélyi örmények múltjáról

A konferencia Gyergyószentmiklós lakosságának összetartását erősíti

Népiünk múltjának feltárása a célja az *Erdélyi Múzeum Egyesület* által 1977 óta évente megrendezésre kerülő történeteskonferenciáknak. Az EME gyergyószentmiklósi fiókegyesülete csütörtökön *Az örmény múlt és hagyomány Erdélyben* címmel szervezte meg a nemzetközi konferenciát. A délelőtti előadásokat film- és könyvbeutató követte.

Dr. Becsek Garda Dezső történész 1977 óta szervezi Gyergyószentmiklóson a történelmi konferenciákat, amelyek folyamatoságukkal Székelyföldön páratlanok. 1990-től már külföldről is hívhatott történészeket, így a szakmai fórumok nemzetközivé váltak. A Pro Art galériában csütörtökön tartott rendezvényen Garda Dezső elmondta, hogy már tavaly megszerette volna szervezni az örménységéről szóló konferenciát, hisz Gyergyószentmiklóson két civilizáció, a székely és az örmény szimbiózis járult hozzá a magyar kultúra éltetéséhez.

Az idei rendezvényen is hazai és külföldi történészek tárták a hallgatóság elé kutatásaik eredményét: *Dr. Óze Sándor*, a Pázmány Péter Katolikus Egyetem egyetemi docense Európa határáról szóló *Bálintné Kovács Julia*, az Erdélyi Örmény Gyöke-

Kovács Bálint

rek kolozsvári munkatársa, a csicsókeresztúri Torma családról emlékezett meg. *Kovács Bálint*, a Lipcsei Egyetem tanára erdélyi örmény vallásos társulatokról beszélt, *Balázs Katalin* újságíró a gyergyóiak visszaemlékezései alapján örmény történeteket idézett. *Poósz Loránd* nagyváradi történész az örmény genocídiumról szólt, *dr. Issekutz Sarolta*,

az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület elnöke az összetartás fontosságára hívta fel a hallgatóság figyelmét. A rendezvényszervező, *dr. Garda Dezső* régi dokumentumokra hivatkozva emelte ki az örmény társadalom értékrendjének alapköveit: szülő tisztelete, szegények pártfogása.

Dr. Garda Dezső elmondta, Gyergyószentmiklós lakosságának összetartását hivatott erősíteni ez a konferencia. Szavait alátámasztotta *Mezei János*, Gyergyószentmiklós polgármestere is: „Az örmények nélkül minden bizonytalannal lenne településünk, kevesebb érdekességgel, értékkel fogadhatnánk a felénk látogatókat s a gyergyóiakban sem fejlődött volna ki a másság elfogadása olyan mértékben, ahogy ma találkozunk vele” – fogalmazott a polgármester.

Budai Merza Pál

Székelyhon.ro 2010. május 6.

Mezei János (Gyergyószentmiklós polgármestere)

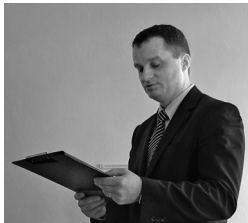
Tisztelt Meghívottak, Vendégeink, kedves Hallgatóság!

Ma olyan témából hallhatunk előadásokat, amelyek Gyergyószentmiklóst különösen érintik. Az örmények nélkül minden bizonyos nem ilyen város lenne településünk, kevesebb érdekességgel, értékkel fogadhatnánk a felénk látogatókat, a gyergyóiakban sem fejlődött volna ki a másság elfogadása olyan mértékben, ahogy ma találkozunk vele.

Örményország és az „1001 tornyú” főváros, Ani, már csak erőt-adó emlékekben elevenítődik fel az önök számára. A származási vidékükéről szinte semmi emléket, nyelvükből csak egy-két ima szövegét őrző erdélyi örménykatolikusok mára magyarrá váltak. Senki által sem kényszerítve, úgy vállalták a magyar sorsot, ahogy azt ránk, székelymagyarokra maga a jó Isten helyezte. Nem egyszer magasabbra emelve a nemzet zászlóját, mint egy magyar.

IV. Mohamed 1672-ben bevette Kaminez Podolszki lengyel végvárat. A Kárpátokon átvezető hágókon tömegesen jelentek meg Erdélyben, miután a Moldvában maradt örmények ismét szembekerültek a hatalommal, ahol a legnagyobb örményüldözésre 1671-1672-ben került sor, Duca idején. Apafi Mihály fejedelem a meggyérült lakosság pótlására és a gazdasági élet fellendítésére befogadta őket.

Ma úgy tűnik, Gyergyószentmiklóson él a legtöbb örmény származású, nem véletlen tehát az a mondás sem, hogy akinek ereiben legalább 10% örmény vér nem kering, az nem is szentmiklósi.

Mezei János

Ebben a hangulatban kívánok a konferencia munkálataihoz sikert, egyúttal megragadva az alkalmat, hogy köszönetem tolmácsolását kérjem a jelenlévőktől mindazokhoz, akik elődei, majd ők, e 350 év együttélés után szívlelek gyergyószentmiklósiként városunk felemelkedéséért tehetségük és lehetőségük mérté-

kében tettek, tesznek.

Jó visszanézni. Fontos is. Ami ellenben nem kevésbé elhanyagolható, az a ma és a holnap. Ezek elviselhetőbbé tételéhez kérem az örmény származásúak segítségét is. Isten áldja meg törekvéseiket, őrizze meg számunkra mindannyiukat, akiknek városépítő munkájuk eredményeire méltán vagyunk büszkék valamennyien.

Ugyanakkor köszönöm dr. Garda Dezső tanár úrnak azt a sok munkát, amit a gyergyói örménység múltjának feltérképezése, okulásunk érdekében tesz.

(Elhangzott: 2010. május 6-án Gyergyószentmiklóson, a Pro Art Galériában Az örmény múlt és hagyomány Erdélyben c. Nemzetközi Történeti Konferencia megnyitójának alkalmából)

A konferencia hallgatóságának egy része

Csíkсомlyóra készülve nagyon sok minden megfordult a fejemben – egy gondolatot veletek is megosztok. Hálás szeretettel, Cs. t.

Kis dolgok dicsérete!

Általában megfontoltan „komoly” dolgokat kérünk a jó Istentől, csak olyanokat, melyek igenis nagyon fontosak, szükségesek. Mi papok is arra bízattuk a híveinket, hogy igenis csak „komoly”, lényeges dolgokban lehet kérni Isten segítségét. Persze ez azt is jelenti, hogy sokszor mi magunk is egymáson csakis „komoly” dolgokban vagyunk hajlandók segíteni.

Sokszor rácsodálkoztam a Kánai menyegzőre, Jézusra és az ő drága édesanyjára, a fia által csodatévő Máriára. A Szűzanya diszkrétan félrehívja a fiát és jelzi, hogy baj van, elfogyott a bor. Jézus Mária kérésére több száz kupa nagyon jó minőségű borral ajándékozza meg az embereket. A mai jólfészült világunkban biztos botrány lenne, hogy egy szent, egy komoly egyéniség nyilvános fellépését azzal kezdene, hogy egy jókedvű, vidám társaságot megajándékozna sok-sok liter borral. Döbbenetes: hisz bor nélkül lehet élni! De amúgy is már a lakodalomra beszerzett bor elfogyott, eleget ittak?! De azt is mondhatnánk: jó-jó, legyen bor, de 15–20 liter bőven elég, és kész, aztán józanon, szépen mindenki menjen haza. Engem újból és újból megdöbbsent Istennek ez a háttartalan nagyvonalúsága, túláradó jósága, parttalan szeretete. Nem szűkmarkú az Isten, és nem is idegesen pánikoló, hogy: „jaj, mi lesz, ha az emberek talán többet isznak? Mit fognak mondani majd az ég angyalai, ha itt nekem ezek reggel dalolva indulnak hazafelé?”

Istennek ez a nagyvonalú jósága, a jelentéktelen, marginális dolgokban is megnyilvánuló szeretete arra ösztönöz, hogy

ne csak a lényeges, igazán fontos dolgokban legyek az embertársaim szolgálatára, hanem sokszor a kis dolgokban is, a semmiségekben is szeressem őket. Soha nem felejttem azt a szép napot, mikor először mentem el, mint kispap az elmekórházba. Volt ott egy nagyon beteg néni. Akkoriban a kommunizmus végső éveiben sajnos az őrzöngő betegeket láncsal kötötték az ágyhoz. Szegény beteg néni nagyon ápolatlan volt, nagy kajla körmei időtelennél töredeazve meredeztek, és én szépen nekiálltam levágni azokat. A vergődő néni pillanatok alatt lecsendesedett, és szeretettel hagyta, hogy a magam férfiúi ügyetlenségével levágjam a körmeit és megigazítsam a haját, a kendőjét. Nagyon szép barátság szövődött köztünk. Sokszor biztatva mondotta, hogy csak semmiért ne aggódjak, „mert ő mindenben segítségemre lesz...” A néni már rég meghalt, de én úgy gondolom, hogy ezzel a kis „semmiséggel” – hisz mint vékonypénzű kispap, én anyagi dolgokkal nem tudtam őt megajándékozni – egy igazi jó barátot találtam benne. Hiszem, hogy ez a sok szenvedésben megtisztult lélek majd velem, „védencével” szembe fog jönni az utolsó ítéletkor. Mostanában is sokszor kérem az én „névtelen szentem” közbenjárását egy-egy gondomban, bajomban. Egy másik kedves történet is eszembe jut. Húsvét másodnapján néhány fiammal mi is elmentünk locsolni. A város szélén a nagy szemétdomb mellett több szegény család lakik. Ott él egy kis viskóban egy fogatlan öreg koldus asszony is. Én azelőtt többször is voltam nála, élelmet,

ruhát, „fontos” dolgokat vittem, és még „fontosabb” tanácsokat adogattam neki. De ezen a szép tavaszi napon nem vittem semmit, csak megálltam a rongyaiban görnyedező néni előtt és szépen, ahogyan illik egy férfinak a nővel szemben, megszólítottam a mamát és megkérdeztem, hogy: „hallom hervadozik a virágszál, szabad-e locsolni?” A néni megütöközve mondta: „Ó, atya, ne butáskodjon....” Én mosolyogva ránéztem. Majd a néni, mint egy szemérmes nagylány, szépen kiegyenesedett, felém fordult, és láttam, hogy a szemében megcsillan egy könny-csepp. A „fiaim” is elmondták a kis versikéjüket, és szépen megöntöztük a nénikét. Soha se feledem el, ahogyan az a fogatlan arc elpirult, majd a néni eltűnt, és a rongyai közül elővarázsolt egy szép piros almát, hogy megköszönje azt, hogy emberként fordultunk feléje. Kis dolog, néhány kölni csepp, és egy piros alma, de én úgy éreztem, hogy a felebaráti szeretetnek egy

hihetetlenül szép, új útja nyílt fel előttem, az emberség útja, hol már nem létfontosságú dolgok cserélnek gazdát a bürokrácia szabályai szerint kitöltött papírformák szerint, hanem ember találkozik a hús vér emberrel, testvér a testvérral.

Csodálom Mária figyelmességét, ahogy az emberek gondjait megérzi, és Isten segítségét tudja kérni, még egy ilyen mellékes kis dologban is, ahhoz hogy egy jól induló lakodalmas buli jól is végződjön. Adná az Isten, hogy egymással ne csak drága, létfontosságú adományokkal „törődjünk”, hanem a magunk egyszerű kicsinységében is tudjunk egymásnak társai lenni a bajban. Merjük egymást megajándékozni egyszerű kis dolgokkal, egy nyugodt sétával, vagy egy vidám, vasárnap délutáni rómi játékkal, vagy ha annak látnánk szükségét, talán azzal, hogy megiszunk a másikkal egy kávét, vagy egy korsó jó hideg sört.

Szeretettel, Csaba t.

Egyházi hírlevél

Húsvét időszaka megerősített bennünket a feltámadás hitében, örömeiben. Ezt a hitet, ezt az örömet szeretnénk megmutatni a körülöttünk élőknek. Isten megerősít a tanúságtevő életben, napról napra felkínálja kegyelmét, amikor imádságunkban értékes időt adunk neki, amikor a vasárnapi Szentmisében találkozunk vele, hallgatjuk szavát, táplálkozunk Jézus testével.

A nyári időszak alkalom arra, hogy hitünkéről sokfelé tegyünk tanúságot, és alkalom arra, hogy feltöltődjünk, hogy majd szeptemberben újult erővel tehesük dolgunkat.

A nyári időszak Szentmiséi és ünnepei az Orlay utcai templomban:

Június 20-án ünnepeljük *Világosító Szent Gergelyt*, az örmény nép apostolát.

Júliusban és augusztusban előre láthatóan lesz néhány vasárnap, amikor nem leszek Budapesten, így a Szentmise elmarad. Ezek a következők: július 4; augusztus 1,8,15

[Július elején az európai hivatásgondozók konferenciájának szervezőjeként Esztergomban leszek, augusztus elején a nemzetközi ministráns zárandoklaton veszek részt Rómában, augusztus 15-e pedig a nagytétényi templom búcsúünnepéje.]

Előre jelzem, hogy templomunk búcsúünnepét, *Fogolykiváltó Boldogasszony* ünnepét **szeptember 26-án** tartjuk meg.

Fülöp Ákos plébános

Győrfi Dénes

Emlékek az erdélyi örmények életéből

A nagyenyedi Bethlen Könyvtárban búvárkodván alábbi címet viselő, kis, 32 oldalas könyvecskére lettem figyelmes: **„Emlékezetek az erdélyi örmények múlt életéből melyeket az örmények apostola világosító Szent Gergely 1858-dik évi ünnepén a szamosújvári örm. szertartású templomban mondott egyházi beszédben elő adott LUKÁCSI KRISTÓF, szamosújvári plébános és Szolnok kerületi esperes. Nyomatott a mechitaristák nyomdája betűivel, Bécsben, 1859.”**

A borító belső oldalán található ex-libris szerint gróf Mikó Imre kollégiumi főgondnok adományaként került az enyedi könyvtárba 1863-ban. Azon borító külső oldalán pedig szerző kézíratos dedikációja: „N. M. Gróf Mikó Imre úr Ó Excelenciájának.”

Ugyanakkor az első nyomtatott oldalon található szöveg szerint, szerző Szamosújvár szabad királyi város tekintetes tanácsának és összes örmény ajkú polgárságának ajánlja tisztelettel a szóban forgó kiadványt. A következő lap tanúsága szerint Jakabb polgármester 1517/1858 sz. alatt alábbi kéréssel fordul Fő Tisztelendő Esperes Plébános Lukácsi Kristófhhoz: „Nemzetünk Védszentjének, világosító szent Gergelynek f. 1858-ik évi emlékünnepe a helybeli örmény szertartású anyaegyházban főttisztelendő Úr által mondott egyházi szent beszéd, e városnak, hitéhez és ősi szertartásához vallásos kegyelettel ragaszkodó örmény ajkú összes polgársága keblében sokkal kedvesebb s állandóbb érzelmeket gerjesztett, sem hogy azt a pusztában

kiáltozónak hangjaként, a Szentegyház falai között nyom nélkül elenyészni engedhetnének; s azért a tanács s választott közönség, mint az összes polgárság képviselője, kedves kötelességének tartotta, ezen az örmény nemzet múltját felderítő történelmi adatokat tartalmazó, s valamint nemzetségünk, úgy rítusunknak is múltja s jövője tekintetében oly igen érdekes egyházi beszédnek saját pénztára költségén ki nyomtatását elhatározni.

Mivége szíves bizalommal felkéretik főttisztelendő Úr, hogy a közóhajtást méltányolva, az érdekelt igen becses tartalmú beszédet kinyomatás, s így a távolabb lakó örmény atyafiakkal is közölhetés, és mentől terjedtebb köztudomásra juttathatás végett át engedni s illetőleg mielőbb e tanácshoz juttatni szíveskedjék.

Sz. kir. Szamos-Ujvár városa tanácsa és esküdt közönsége.

Július 15-én 1858.

A polgármester Jakabb.”

Szerző tekintélyes előadását a Teremtés könyve 8. fejezetének 4. versével vezeti be: „És megállapodék a Noé bárkája a hetedik hónapban a huszonhetedik napon, Örményország hegyein.” Majd beszéde bevezető részében eképp indokolja meg előadásának tartalmát, fontosságát és időszerűségét:

„Mai napon, melyen városunk védszentjének, Örményország és nemzet Apostolának, Szent Gergelynek, kit az összes katolika egyház „világosító” melléknévvél tisztel, évfordulati ünnepét üljük, nem tehetek jobbat, nem hasznosabbat, nem a nagy szentnek tiszteletére méltóbbat s

célszerűbbet, mint ha nemzetünk és nemzeti egyházunk eredetét és nevezetesebb viszontagságait, alkalmas elmélekdedések kíséretében, rövid vázolatban előadom; illendő dolognak tartom ugyanis, hogy egy külön ajkú és külön egyházi intézményekkel bíró egyházi község, nemzete és egyháza múlt életének némi történelmi ismeretével bírjon; mert nem szeretjük, nem becsüljük azt, mit nem ismerünk; ismernünk kell nemzetünket, nemzeti egyházunkat, annak intézményeit, szer-tartásait, hogy szeressük, becsüljük és tiszteletben tartsuk. Aztán ki az közületek, legyen az ezen egyházi községnek tagja vagy nem, ki látván azt, hogy mi a velünk együtt lakó, és minket minden oldalról környező népektől, nemcsak egy különböző ajkú népfelekezettel képezünk, hanem Isteni tiszteletünket is az övékétől különböző nyelven és különböző szertartás szerint végezzük, - tudni ne óhajtáná: hol és mikor vette légyen ezen nemzet, ezen egyház eredetét? Honnan és mikor származtunk légyen e tájékokra? Minő okok bírhatták őseinket eredeti hazájok oda hagyására, és illy messzi földön, idegen ajkú népek közt új lakhelyek keresésére? Várakozástokat sokáig függőbe nem tartom, kimondom mindjárt kezdetben, miszerint mi „menekültek” vagyunk, és pedig nem politikai hanem vallási menekültek, mint beszédem folytán bővebben ki fog világítani, melynek első részében nemzetünk és egyházunk nevezetesebb történelmi emlékeit kezdettől a legújabb időkig; a másodikban pedig azon tanulságokat fogom előadni, melyeket a történelmi emlékekből vonhatunk, és azon kötelességeket, melyek azokból mireánk, kik az örmény nemzetnek és egyháznak sorsosai és a történelmi emlékeknek hagyományosai s örökösei vagyunk, hárulának.”

Ilyen bevezető után következik beszédének tulajdonképpeni magvas, tartalmas része, melyben amott az elején kifejti, hogy a nagy Örményország, Elő-Ázsiának egyik nagy kiterjedésű és termékeny tartománya, a Tigris és Eufrátesz folyók áltatta igen gazdag és áldott területet foglalta magába, s annak Ararát nevű igen magas hegyén kötött ki az özönvíz el múltával Noé bárkája is. Az ősrégi örmény krónikák tanúsága szerint a Babel torony építésekor keletkezett nyelvzavar után, Haik, az örmények ősapja, családjával és nagyszámú híveivel együtt Sennaar mezejéről az Ararát földjére távozott s ott ő, valamint nemzedékei szinte két ezer évig uralkodtak s ez idő alatt állandóan fenn tudták tartani önazonosságukat, s függetlenségüket a szomszédságukban levő hatalmas babiloniakkal, assziriussokkal, medusokkal, perzsákkal szemben, mialatt Tyrus városával s a föníciaiakkal állottak nagyszabású kereskedelmi kapcsolatban. Az akkoriban épített városok és várak romjai, valamint a szerteágazó csatornahálózat is korabeli fejlettségüket igazolta. A továbbiak során a hatalmas római birodalommal is hol békés, hol háborús viszonyban éltek.

Vallási tekintetben, Krisztus születése előtt több istent imádtak s a szomszéd népektől vették át amazokat, un. a chaldeusoktól a nap, hold és csillagoknak, a perzsáktól a tűznek, víznek, a görögöktől Jupiternek, Apollónak, Diánának, Herkulesnek s a többi isteneknek a tiszteletét. Az örményeknek a keresztény hitre való általános áttérése a IV. században, pontosabban 305-ben történt meg, világosító Szent Gergely lévén ennek megvalósítója. A szamosújvári templomban látható oltárkép – melyre

előadó is hivatkozott – pontosan azt a jelenetet ábrázolja, amikor Sz. Gergely az Eufrat vízében megkereszteli magát a királyt, királynét, a hadsereget, valamint a temérdek – források szerint kb. egymillió négyszázezer embert. A megtérés után Sz. Gergelynek s magának a királynak az volt első gondja, hogy a római Pápa s Constantín császár előtt tiszteletüket leróják, mi végett fényes kísérettel mentek Romába. Onnan hozta Sz. Gergely I. Sylvester Pápától azon szokásokat és szertartásokat, melyekben az örmény vallás minden keleti eredetisége mellett annyira hasonlít a nyugati római latin egyházhoz. S megmaradt a továbbiakban e egyházi szövetség évszázadokon át, utolsó megerősítésére 1439-ben, IV. Eugén Pápa idejében került sor. S következett egy minden tekintetben áldásos, alkotó, termékeny korszak, melynek eredményeként szebbnél szebb templomok épültek, a szegények, árvák, tehetetlenek, betegek ápolására országszerte kórházak, árvaházak, ispotályok, férfi és női szerzetesrendek, kolostorok létesültek. S az örmény irodalom is virágzásnak indult. Már a IV. s a következő századokban is írók éltek s alkottak Örményországban, akkor, amikor ilyesmiről még Európában szó sem lehetett. S történtek mindezek akkor, amikor mindezen fejlődéssel párhuzamban az örmény nemzet a legborzasztóbb háborúknak is részese kellett, hogy legyen az ellene törő pogány mohamedán s Ázsiából reájuk zúduló egyéb hordákkal szemben. Ezek közül talán a perzsák követték el a legtöbb kegyetlenséget az örmény keresztényekkel szemben.

„E végre – hangzik az előadás – számtalan tűzímádó papokat, úgynevezett Mágusokat hoztak az országba, kik az

Úr oltárait lerombolták, és a perzsa örök tűz tiszteletére országszerte oltárokat emeltek és a föld népét a tűz imadására kényszerítették, az ellenszegülőket leölték vagy rabszjira fűzve fogságba hurcolták.” A negyven évig tartó legvérengzőbb háború alatt az örmények köréből akkoriban kikerült vitéz hősök sokaságából Vártán hadvezér neve került említésre, aki nyolcvan éves korában csupán árulás következtében esett el 1036 küzdőtársával egyetemben.

A következő súlyos csapásokat pedig a tatárok XIII. századi garázdálkodásai követték el az örményeken. Ennek ellenére, a továbbiak során a kereszties háborúkban részvevőknek voltak képesek hathatós segítséget nyújtani, fegyverben, élelemben, hadi eszközökben és nem utolsósorban, harcosokban. E háborúk kimenetele után, az örmények ismételen magukra maradván, bosszúként az arab, perzsa, török és tatár népek rohanták le országukat, minek során „a lakosok kor és nembeli különbség nélkül kardra hányattak, vérpatakok, lángba borult és hamuvá lett városok és helységek jelölték az utat melyen a barbárok haladtak.”

A túlélő örmények hazájukat odahagyva, részint a bizánci birodalomban, részint az olasz tengerparti városokban: Vencében, Génában, Livornóban, Pisában, Anconában, Nápolyban és Romában, részint a Duna melléki városokban, mások pedig az orosz tartományokban, majd a tatároktól háborgatva, Krimeában telepedtek le. Innen 178 év múlva, 1457-ben, ismét a tatárok miatt, Lengyelországba menekültek, onnan pedig Moldvába, Bukovinába és Havasalföldre költöztek. A Moldvába telepedettek, a helybeliekhez hasonlóan, a görögkeleti

vallásra álltak át s csak később, Erdélybe való áttelepedésük után, tértek vissza a katolikus vallásra. S pontosan ez a vallási kényszer volt az, ami 1672-ben arra készítette a moldvai örményeket, hogy Erdélybe telepedjenek át I. Apafi Mihály erdélyi fejedelem engedelmével, aki őket örömmel fogadta, azok egy részének saját ősi jószágát, Ebeshalvát engedte át s valamennyiüket különféle szabadalmakkal és kiváltságokkal ajándékozta meg. A továbbiakban Nagy Leopold osztrák császár az osztrák birodalom iránt tanúsított hűségükért s Verzeresko Oxendius püspökük hasonló jellegű megnyilvánulásaiért külön város építését engedélyezte számukra, mely esemény éppenséggel Szamosújváron valósult meg. S hasonlóképpen támogatásáról biztosította a római pápa is az erdélyi örményeket, kiknek élére a római tanulmányait befejező Verzereskot szentelte püspökké, aki a kijelölt helyre építé fel saját házát s példáját követve tódultak e helyre, a mai Szamosújvárra az örmény hívek Görgényből, Peteléről, Besztercéről, Károlyfehérvárról s más erdélyi tájakról. A püspök halála után háza helyén kápolnát emeltek, majd annak helyére ama impozáns templomot, melyben Lukácsi szóban forgó nagyszabású beszéde is elhangzott 1858-ban. „Miután pedig Verzeresko püspök meghalt, és a nemzetnek megszűntek lenni ajka és rítusa szerénti egyházi előljárói, megszűnt az egyetértés és összetartás a nemzetben, megszűnt az egység és egyformaság az egyházi életben, az isteni szolgálatban. Azon idő óta beállott egyházi állapotaink hasonlítanak egy szétvert nyájnak állapotához, az édes apjoktól elmaradt árva gyermekek sorsához”. – állapítja meg keserű szájjal a szónok.

Mellőzvéen ezen jelenségek további részletezését, szónok inkább a történeti visszatekintőből eredő tanulságokat próbálja ecsetelni s amazokat állítani a t. hallgatóság elé. Néhány jellegzetes gondolat hiteles idézése többet mond mindenfajta elmélkedés helyett. Más szóval, e vonatkozásban nagyenyedi tanár és krónikás P. Szathmáry Károly ideillő szavait idézném – aki különben Lukácsi Kristóf kortársa volt (1831–1891 között élt) s aki így vallott: „Inkább akarok a más szavaival igaz lenni, mint a magaméival tévedni. Inkább jót ismételni, mintsem eredeti lenni a gyengeségekben!” Nos, jómagam is mindezt szem előtt tartva idézem Lukácsi szavait eképpen: „Igenis szeretett Híveim! Vértanuknak és hitvallóknak vagytok ti ivadéki; mert nem nagyot mondok, ha azt állítom, hogy nincs köztetek család, mely, ha leszármazási fáját fel tudná vinni a múlt századokba, tagjai közt vértanukat és hitvallókat ne számlálna. Ezt azonban nem azért mondom, hogy elbázzatok magatokat, hanem hogy őseitek példáját szem előtt tartva, legyetek ti is a hitben állhatatosak, semminemű földi érdek, világi szerencse vagy emberi tekintet meg ne ingasson, meg ne tántorítson a hitben; hanem azért, hogy legyetek méltó fiai és leányai, méltó unokái őseiteknek, hogy valamint hitöknek vagytok örökösei, úgy legyetek örökösei az ő erényeiknek, keresztyeni jámborságuknak, hogy éljen bennetek is a hit, és tetteikben nyilvánuljon, valamint élt ő bennük és nyilvánult kegyes jámbor életben és tetteikben.” Majd a továbbiakban: „Apáink, kik midőn Erdélybe jöttek, lakhelyek nélkül szűkölködtek, egyetértés, hazafiúi szeretet, egyesített erő és áldozat által, nemcsak

helyet tudtak egy külön nemzeti város építésére nyerni, hanem a nyert, azelőtt pusztá helyen csinos várost tudtak építeni. Apáinknak vallásos buzgalma Isten dicsőségére ezen nagy és felséges szentegyházat alapjából föl tudta építeni, mi a fenn levő várost és templomot fenntartani és mindkettőt amint őseinktől vettük utódainknak által adni, egyházunk időnként fölmerülő szükségzeit fedezni nem tudnánk? – Hajdan magán, Istenfélő férfiak és családok saját költségükön templomot építeni, kórházat állítani és alapítani tudtak; mi városunk szegényeiről, betegeiről és árváiról, kik véreink és atyánkfiai, gondoskodni ne tudnánk?”

Majd pedig befejezésül többek között ezeket mondotta emlékbeszédében

Lukácsi Kristóf: „Alkotója pedig és megmentője nemzetünk mindkét nembeli életének világosító Sz. Gergely; ha Ő nem lesz, ha Isten végzetlen irgalmában Őt nemzetünknek nem adja, rég eltűntünk volna mi is a népek sorából, és az egykor szomszéd népek sorsára jutottunk volna. Az Ő szelleme lelkesítette őseinket vallási harcaikban, vigasztalta szenvedéseikben. Az Ő lelke lebeg és őröködik mind máig nemzetünkön, egyházunkon, egyházi szertartásainkon és intézményeinken, melyeknek szerzője, és melyekbe Istentől ihletett lelkét öntötte. Tiszteljük szeretett Híveim! Nemzetünk ezen nagy Apostolát, legnagyobb jótevőjét, kinek Isten után nemzeti megmaradásunkat, vallásunkat s egyházi intézményeinket köszönhetjük.”

Fővárosi Örmény Klub

2010. június 17. (csütörtök), 17 óra

Magyarok Háza, Budapest V., Semmelweis u. 1–3., I. emeleti Bartók terem

– Az erdélyi örmények vallási társulatainak
alapítása

Előadó: **Kovács Bálint**,
a Lipcsei Egyetem, a Kelet-Közép-Európa
Intézet (Lipcse) tudományos munkatársa

– Örmény nyomon Gyergyószentmiklós
filmbemutató

Rendezte: Tokodi Gábor István
szakmai irányító: Kovács Bálint

Rendezi: Ferencvárosi Örmény Önkormányzat

Támogató: Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület

Erdélyi örmény nemesi családok címerei kiállítás Marosvásárhelyen

Novák József munkái vették birtokukba a marosvásárhelyi Bocskai terem falait, megtöltve élettal a teret. Megalkotójuk gyermekkori vonzódásának – a lovagkor iránti érdeklődésének sugallatára kezdett a pajzsok, címerek tanulmányozása, megrajzolása-festéséhez. Mára már mintegy 400 alkotással büszkélkedik. Munkáival nemcsak Erdélyben, határon túl is találkozhatunk és nem csupán kiállítóterekben.

Az örmény családok címereinek bemutatása hézagpótló jellegű, hiszen Erdélyben első alkalommal nyílt erre lehetőség – tudjuk meg *Puskás Attila* bevezető ismertetőjéből.

Hogyan jutottak elődeink a címerhasználat birtokába? A kereskedőként számon tartott örmények az uralkodó Habsburg háznak nyújtott előnyös pénzhitelekkel, Bánát benépesítése idején a földterületek birtoklásával egy időben Mária Teréziától nyert nemesi címmel és többen közvetlen az uralkodótól vásárolt előjogokkal szereztek címerlevelet és címerhasználati jogot. Előbb 57 örmény nemesi családot számláltak Erdélyben.

Örményország 1990 előtti, Örmény Köztársaság mostani címere mellett Erdély címere, a mechtarista rend és a MÖMKE címer mellett betűrendben felsorakozó családi címerek látványa lenyűgöző.

A tájékoztatót hihetetlen érdeklődéssel hallgató közönség zsúfoltságig betöltötte a termet. Meghívott előadó *László Zsuzsa* színművésznő tolmácsolásában elhangzó, fordulatos örmény anekdoták és *Lőrinczi György* gitármuzsikája után, az elmaradhatatlan Agape mellett véget nem érő baráti beszélgetéssel zárult a rendezvény.

Az egyesület gördülékeny működését biztosító székhelyhiány ellenére a tagság tájékoztatása-hírközlés, adminisztrációs munkák, „könyvesasztal kínálat” állandó működtetése, szervezési tennivalók megbeszélése mind-mind nagy odafigyelést igénylő munka, amit a tagok önként vállalt feladatként elismerést érdemlően végeznek.

A kiállítás vándorkiállítás jelleggel lett létrehozva, és reméljük, hogy Erdélyszerte megismerhetik az érdeklődők.

Szász Ávéd Rózsa

Lőrinczi György gitározik

Meghívó, nemcsak II. kerületi lakosok számára!

A Budapest Főváros II. ker. Örmény Kisebbségi Önkormányzat szeretettel hívja az Erdélyi Örmény Gyökerek füzetek olvasóit

2010. június 12-én, szombat déli 12 órára

a Millenáris Parkba, Budapest, II. ker., a Mummut II. mögött.

(Megközelíthető a Széna tértől)

a II. Kerület Napja keretében idén is megrendezésre kerülő

Ízek utcája

nemzetiségi gasztronómiai kóstolóra, és az azt követő közösségi találkozóra.

Kérjük, hozza magával a Választási Irodától kapott értesítést és kérelmet (űrlapot), amelyen az örmény választói névjegyzékbe történő felvételét kérheti az őszi Örmény kisebbségi önkormányzati választásokra.

Keresse az örmény sátrat!

Mindenkit szeretettel várunk!

dr. Issekutz Sarolta elnök

Hayk Grigoryan kiállítása az Újbuda Galériában

Hayk Grigoryan jereváni örmény grafikusművész nagyszerű kiállítását nyitotta meg a XI. kerületi Örmény Kisebbségi Önkormányzat 2010. május 4-én az Újbuda Galériában. A grafikákat *Ürmös Péter* grafikus, művészeti író méltatta. Az esten közreműködött *Avedikián Viktória* énekművész.

Killyéni András

Pusztainé Wellmann Katalin emlékére

Április végén kísértük utolsó útjára Kolozsvár egyik legnevesebb sportolóját, Wellmann Katót, aki Sárga Kristóf kolozsvári örmény kereskedő unokája volt. A kolozsvári Szabadságban megjelent *Killyéni András* írásával búcsúzzunk mi is tőle, és azt is számon tartjuk, hogy a szintén örménymagyar Voith József is volt korcsolya bajnok. *B. Kovács Júlia* „Az 1872-es alapításától a második világháború végéig a Kolozsvári Korcsolyázó Egylet (KKE) meghatározta városunk korcsolya-életét. Bajnokai – Somodi András és testvére, István, Voith József, a Marczinkievits fiúk, Beke Lajos, Horosz Béla, Bojáki Anna – országos bajnoki címek sorát nyerték a századfordulótól az 1930-as évekig. Kiváló sportolók körébe csöppent a korcsolyáért rajongó gyermek az 1930-as évek derekán, hamarosan pedig országos szinten ismert sportolóvá érett, a KKE utolsó bajnokától búcsúzzunk. Wellmann Katalin 1927. szeptember 18-án született Kolozsváron, tanulmányait a helyi Református Leánygimnáziumba végezte 1938 és 1946 között. Már hétévesen a Kolozsvári Korcsolyázó Egylet, 1942–1944 között pedig a magyar ifjúsági műkorcsolya válogatott tagja, első sikereire Beke Lajos segítette. A KKE 1944-es megszűntetése után a kolozsvári Haladás korcsolyázójaként négy egyéni országos bajnokságot (1949, 1952, 1953, 1954), illetve két páros bajnoki címet szerzett – Balázs Istvánnal (a képen is ők láthatóak) 1958 és 1959-ben. Wellmann teniszezőként is szép eredményeket ért el. A második világháború

idején a Kolozsvári Egyetemi Atlétikai Clubban (KEAC), a háború után pedig a Dermata, Haladás, illetve az Egyetem színeiben versenyzett férjével és edzőjével, Pusztai Bélával (1949-ben házassodtak). Vegyes párosban négyszer hódították el az Erdély Kupát (1947, 1948, 1949, 1951), az 1950-es évek elején az ország akkori vezetője, Petru Groza, rendszeresen Kolozsvárra járt teniszezni a Pusztai-családdal és baráti körükkel. 1968-tól nemzetközi műkorcsolya-pontozóként, 1982-től pedig a nemzetközi korcsolya-szövetség versenybírójaként működött, bíraskodott az 1990-es szentpétervári Eb-n, a halifaxi (kanadai) vb-n, a budapesti ifi vb-n, 1991-ben pedig a müncheni vb-n. 15 országos pontozói tanfolyamot vezetett.

Isten nyugtasson, Kató néni!”

Felhívás

2010. augusztus 27-én du. kb. 17–18 órakor Brassóban erdélyi örmény találkozózt szervez az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület felkérésére és megbízásából *Budai Merza Pál*. Az erdélyi barangoló csoport szeretettel várja a barcasági és háromszéki örményeket egy kis kulturális csemegére, közös beszélgetésre és falatozásra. A programot a pontos időponttal és helyszínnel a helyi tévében és újságban is meghirdetjük.

Ismerjük meg gyökereinket, távoli rokonainkat. Mi szeretettel várunk mindenkit.

dr. Issekutz Sarolta elnök
Erdélyi Örmény Gyökerek
Kulturális Egyesület

Pavlov Boris

Eleméri nemesség

(16. rész)

Időközben Európa egét mind sötétebb felhők borították. Európa nyugati részén politikai és társadalmi megmozdulások jelennek meg és egyre erősödnek. Ez különösen jellemző a soknemzetiségű osztrák-magyar monarchia területére. Az osztrák hatalom az egységesítés után 1806-ban megkezdte a magyarok elnémetesítését, aminél még erősebb volt a szlovákokkal szemben eljárásuk. A leigázott népek körében egyre nőtt a nemzeti hovatartozás eszménye. Ausztriában a leginkább leigázottak a szlovénok voltak, akik az osztrák uralom alatt elvesztették identitásukat, ráadásul hiányzott körükből az értelmiségi réteg. Ilyen körülmények közepette kezdődött meg a szlovén ébredés, amelyre rámutattak a magyarok és németek is, s amelyet az európai civilizáció veszélyének neveztek.

Kiss Ernő, mint magasrangú tiszt, ezekről a fejleményekről értesült. Mint katoná azonban nem avatkozott a politikai életbe, hű katonája maradt a bécsi udvarnak. Sok elfoglaltsága miatt nagyon kevés ideje volt a „kimenőkre”, melyet pedig annyira szeretett és vágyott is rá, de ez egyre ritkábbak lettek az amúgyis kegyetlen életfeltételek között. Erről leginkább az a levél árulkodik, amelyet a messi Javorovórol írt Rozália leányának: „Itt úgy vagyok, mint egy száműzött. Sem nekem, sem lovaimnak nincsen kimenője, mert be vagyunk havazva. Csak most értettem meg a különbséget az isteni Bánát és az itteni helyzet között. Nem értem meg egy napot sem itt, ebben az átkozott környe-

zetben, hogy ne fújt volna erősen a szél, és ne esett volna az eső. Olyan hideg van, hogy állandóan tüzelni kell.” Második levelében azt írta, hogy nagyon lefoglalja a zászlóaljjal való feladatai, foglalkozása, vannak olyan napok, hogy azt sem tudja, hol áll a feje. Egyben értesíti lányát, hogy a hadgyakorlat után Kolozsvár és Temesvár érintésével Elemérre indul, ahol 12 napot fog eltölteni.

Az 1839-es év folyamán az eleméri birtokon egyre több gondot fordítottak a selyemhernyó tenyésztésére és az állatállomány növelésére, illetve a birka-tenyésztésre. A német lakosság korszerű módon megkezdte a selyemgubók feldolgozását. Másrészt az európai nagyobb kereslet végett a gyapjú feldolgozása is korszerűsödött, ami nagyon kedvelt árucikk volt Bécsben és Budapesten is. Wanbach üzleti útjai és szerződés kötése hatására megkezdődhetett a selyemszál és gyapjú nagyobb mennyiségű kivitele.

Az eleméri birtok gazdasági erősödése csak egyik oka volt a Kiss lányok egyre nagyobb népszerűségének.

A lányokból csinos menyecskék formálódtak, megjelenésükkel nagy hatással voltak környezetükre. Torontál megyében egy bál sem múlt el jelenlétük nélkül, s minden szem rájuk figyelt. Kortársaik angyaloknak tekintették őket vitathatatlan szépségük és szívéllyességük miatt.

1839-ben Csekonics báró kastélyában rendezett bálon az ikrek annyira elbűvölték a házigazdát, hogy a bál befe-

jeztével kézen fogta a két leányt, és a terem közepén a vendégek előtt megköszönte nekik, hogy szépségükkel és fiatalságukkal ünnepélyesebbé tették az estélyt.

A sport történelemmel foglalkozó kutatók számára értékes adat lehet, hogy a Kiss lányok voltak a Bánságban az első elismert krikett játékosok. Az első krikett pálya a kastély udvarán épült 1839-ben, ahol Rozália és Augustza, a környék vendégei, sőt az egész Torontál vármegyéből versenyezhettek.

1840 májusában az eleméri birtokot Lázár Zsigmond, az écskai kastély tulajdonosa látogatta meg. Vele érkezett felesége, Edelszbacher Viktória is. A látogatás célja a gazdaság fellendítésének megtárgyalása volt. A Wanbachhal való hivatalos megbeszélések után a vendégek egy Tisza parti kiránduláson vettek részt, ahol egy különleges sátorban halból készült finom ebéd várta őket. Écskára való visszatérésük során a vendégeket szerb és német népviseletbe öltözött lovasok kísérték.

Június közepén Elemérrre érkezett egy korszerű mezőgazdasági gépekkel megpakott küldemény. A gépeket Wanbach szerezte be németországi látogatása alkalmával, amelyek a legkorszerűbb gépek sorába tartoztak.

Érdemes megemlíteni a vadászok védőszentjének, Szent Hubert napjának megünneplését is. Az ünnepség november 30-án zajlott, és az ekkor rendezett vadászat alkalmával 16 rókát lőttek ki a házigazda és vendégei. A vadászat hőse a Kromwel nevű kutya volt, amely ráta-lált a rókalyukra és a rókákat a tisztásra terelte.

1841. február 15-én Beodrán Karácsonyi László, Torontál vármegye alispánja, nagy bált rendezett a torontáli és a környező megyékből meghívott vendégek részére. A bálon részt vett több mint 200 előkelő vendég családtagjaival együtt. A legszívesebben látott vendégek ez alkalommal is az ikerlányok voltak az eleméri kastélyból.

A szóbeszéd szerint a bált azért rendezték, hogy a két leány közelebről megismerkedjen Dániel Jánossal, a Torontál megyében ismert és elismert ügyvéddel, valamint Bobor Györggyel. Hogy mennyire igaz ez az adat, nem tudni, de később kiderült, hogy Bobor és Rozália, valamint Dániel és Augustza ismeretsége előbb barátsággá, később pedig szerelemmé fejlődött.

A fiatal Bobor és Dániel az eleméri kastélyt sűrűn látogatták, ahol Rozáliával és Augustzával töltötték idejüket, lovagoltak, beszélgettek, kriketteztek. Az események felgyorsultak és Augustza apjának, Ernőnek irt levelében apja áldását kérte, hogy házasságot köthessen Dániellel. Határozott volt ez a döntése és arra kérte apját, hogy adjon engedélyt a frigyhez. Ernő válaszlevelében arra kérte Augustzát, hogy felelősen és ésszel döntsön, és ne a szívével gondolkodjon. A levél végén Ernő arra kérte lányát, hogy feltétlenül beszéljen Máriával, akinek sokkal több tapasztalata van, hallgassa meg tanácsát.

Hogy Augustza elfogadta-e a szülői tanácsot, nem tudni. Úgy tűnik, hogy a levélben írottakat úgy fogadta, mint a szülői áldást a házasságkötéshez.

Az egész 1841-es esztendő az esküvő előkészítésének jegyében telt el. A menyasszony felkészítésében

Pejacsevity Mária és Wágner Szara szorgoskodott, időnként a vőlegény anyja is jelen volt Eleméren, aki Kiss Ernővel is levelezett az ügyben. Jelentős feladat hárult Wanbachra is az előkészületekben.

1841. november végén a Kiss és a Dániel család tagjainak találkozájára került sor a kastélyban. A Dániel család részéről a családtagokon kívül részt vett Karácsonyi alispán is, a Kiss családból pedig Pejacsevity Mária és Bogdanovics Ferenc kapitány, valamint a Kiss család további rokonai. A találkozón megbeszélték az esküvő minden részletét.

Sajnos a találkozót egy kellemetlen esemény árnyékolta be. Ugyanis az esti órákban Wanbachot a Becskerek felé vezető úton megtámadták a tarasi rablók. Mivel pénzt nem találtak nála, elverték a kocsist és a lovakat elvezették. A rendőrség másnap elfogta a rablókat és börtönbe zárta.

Az 1842-es új év sok gond okozott a bányászoknak. Az időjárás akadályozta a határban a munkálatok elvégzését, ami sok fejfájást okozott Ernőnek is.

1842. július 31-e gyorsan közeledett, ugyanis ekkora tűzték ki Augusztá és Dániel János esküvőjét. Pontosan 10 órákor Karácsonyi János eleméri pap előtt állt az ifjú pár. A tanúk Karácsonyi László és Bogdanovics Ferenc voltak. Az esküvői szertartás a kastély kápolnájában zajlott, ahol jelen voltak a családtagok, a rokonság és az ismerősök is.

Az esküvő után a nagyteremben díszebédet szolgáltak fel a vendégeknek, akik egész Magyarország területéről érkeztek. Az ebéd kezdete előtt Pejacsevity Mária átadta az ifjú párnak azt a drága ajándékot, melyet Ernő küldött a házasságkötés alkalmából. Ugyanis szolgálati

elfoglaltsága miatt az apa nem tudott jelen lenni az esküvőn. A vigasságot csak fokozta az a bejelentés, hogy a személyzet háromhavi bért kap ajándékba ez alkalomból és az ünnep három napig tart. Abban a levélben, melyet Kiss Ernő Augusztá esküvője után írt Rozáliának, a boldog apa ezt írta: „Az esküvő napján itten nagy egyházi ceremóniát rendeztem. A misén részt vettem, tíz forintot raktam a perselybe. Ezek mellett meghívtam tisztjeimet ebédre, ahol sok üveg pezsgőt ittunk meg az új pár egészségére. Este vendégeimmel a közelben levő „Sakló” bányába mentünk, ahol sokat táncoltam, tisztjeimet pedig puncsossal kínáltam.”

Az esküvő után a fiatalok a kastélyban telepedtek le, majd egy hét múlva Abáziába (Opátiába) utaztak nászútra.

A következő 1843-as évben két fontos esemény zajlott a kastélyban. Május 24-én megtartották Kiss Rozália és Bobor György esküvője. A házasságkötés ugyancsak a kastély kápolnájában történt, amelyet Karácsonyi János szentelt meg. A tanúk écskai Jedrigoni Alajos és Bogdanovics Ferenc voltak. Mint Augusztina esküvőjén, itt is számos családtag és rokon vett részt. Szolgálati kötelezettségei miatt Kiss Ernő ez alkalommal sem tudott jelen lenni.

Az esküvő a püspök jóváhagyásával történt meg, ugyanis Rozália katolikus, Bobor pedig evangélikus volt. Ugyanúgy, mint a Dániel házaspár, a Bobor házaspár is a kastélyban telepedett le. A kastély déli oldala Dánielké, az északi pedig a Bobor családé lett. A Bobor házaspár nászútja során az európai fővárosokat látogatta végig.

Folytatjuk

Kónya-Hamar Sándor

Száz éve született Demeter Béla

A gazdaságpolitikus szakíró, falukutató, szerkesztő és jelentéstevő megbízott (2. rész)

Demeter Béla 1910. január 6-án született Közép-Erdélyben, a mai Beszterce-Naszód megyében, Somkeréken, birtokos-értelmiségi katolikus családban, a család negyedik fiúgyermekéént. (Hetven voltak testvérek, öt fiú és két leány). Székelyudvarhelyen és Désen diákoskodott, majd 1928–1931 között Bukarestben az Államtudományi és Közigazgatási Főiskola politikai-adminisztratív karának hallgatója volt. Itt képezték a köz- és magántisztviselői kart, de ő közgazdasági és szociológiai kurzusokat is látogatott. Így Bukarestben nemcsak a regáti román társadalommal és bizantinus politikai élettel ismerkedhetett meg behatóan, hanem az azt kutató román tudományos világ művelőivel is. Például Dimitrie Gustival, az akkor már európai jelentőségű szociológussal, akinek munkásságát erdélyi magyar lapokban népszerűsítette. Tanulmányai és közvetlen kapcsolatai révén alaposan és szakszerűen tanulmányozhatta Romániának, mint utódállamnak friss társadalmi-gazdasági viszonyait, s így már főiskolás korában, 1930-ban János bátyjával közösen megírták *Románia gazdasági válsága* című könyvüket. A kibontakozó nemzetközi gazdasági válság kellős közepén, s az abban vergődő fiatal állam társadalmi-gazdasági életéről megfogalmazott, máig érvényes észrevételeik nemcsak döbbenetes ráérzésről, de

kutatói tehetségről tanúskodnak, és ígéretes társadalomtudósokat ígérnek kisebbségi sorsba szakadt közösségünknek (...).

Demeter Bélát nemcsak a közgazdaság kérdései vonzották, hanem ezekhez

kapcsolódva az Erdélyben meginduló falukutatás is. A falukutatás kapcsán sokat és méltán emlegetett Venczel József számára ő teremtette meg azt az alapot, amelyet a Dimitrie Gusti vezette szociológiai intézetben folyó munka ismerete és elsajátítása tett lehetővé, s amelyen később a fiatalabb pályatárs a falu társadalmának kutatását készítesítette és elmélyítette. De az ő nevéhez fűződik az Erdélyi Fialatok főiskolás mozgalom faluszemináriumának megszervezése, aminek első két évben ő volt az elnöke. S bármennyire méltatlanul szorul háttérbe ez alkalommal is az ő szerepe, az mégiscsak igaz, hogy ugyancsak Demeter Béla adta közre 1931-ben azt a kérdőívet, amelynek címe *Hogyan tanulmányozzam a falu életét?*, ami abban az időben a falukutatás fontos módszertani kézikönyvének bizonyult. Ennek a 400 (és nem 110, mint ahogy egyes tanulmányokban szerepel) kérdésből álló útmutatónak előszavában így figyelmezteti a falukutató munkára vállalkozó fiatalokat: „A magyarság különösképpen kivette részét a történelem leckéjéből. E generáció szemei előtt írták alá a trianoni békeszerződést és mi vagyunk azok, akik fajunk pusztulásá-

nak indítóokait legelőször felismertük. Nem akarjuk minden hibáért és bűnért a múltat kárhóztatni, de azért elemi kötelességünk, hogy a múlt eseményeiből levonjuk a tanulságokat. (...) Erdélyben sajátságos helyzettel találjuk magunkat szembe. A falusi parasztság nyomorát még fokozta kisebbségi helyzetünk is. Pedig itt kétszerezett feladat hárul a magyar parasztra. Kizárólag a falu által bukik el, vagy él továbbra is az erdélyi magyarság. Közöttük még van szolidaritás, kultúrájukhoz való ragaszkodás és a végtelenségig való szívós kitartás. (...) Ezért akarjuk mi a szociológia útján elsősorban a falusi nép helyzetét tanulmányozni. Megismerjük a nép életmódját minden vonat-

kozásban s ezzel kapcsolatban adatokat gyűjtünk össze, amelyekből levonjuk a tanulságokat. (...) Menjünk ki a faluba és ott a szociográfiai kérdőív útmutatása mellett lássunk munkához, megismerve a nép életmódját és egzisztenciális betegségeit. (...) Ha bármilyen vonatkozásban kezünkbe vesszük a falu életének irányítását, csakis akkor tudunk építőmunkát végezni, hogy ha munkaterünket ismerjük. Minden egyes felkeresett faluról két tanulmányt készítsünk. Az egyikben röviden válaszoljunk minden egyes kérdésre. A másik tanulmány pedig ugyancsak a feltett kérdések alapján részletesen foglalkozzék az illető falu egy-egy kérdésével, főleg szociális helyzetével és problémáival. Különös gondot

kell fordítanunk a gazdasági kérdésekre. (...) Falvaink nyomorúsága olyan előrehaladott stádiumba jutott, hogy az ifjúságnak feltétlenül tennie kell valamit, .. válaszolunk azokra a kérdésekre, hogy mik a közvetlen teendők a gazdasági, kulturális-népművészeti-, néprajzi-, népköltési- és egészségügyi téren. (...) Ezt az előírást azért kell minden körülmények között respektálnunk, hogy a falumunka egységes legyen.”(4–5.old.)

Az útmutató kérdései huszonek fejezetre tagozódnak, amelyek a következők: I. Történelmi, földrajzi és gazdasági földrajzi kérdések (19. kérdés); II. A falu lakossága (14. kérdés); III. Birtokmegosztás (13. kérdés); IV. Mezőgazdaság (30. kérdés); V. Ipar és kereskedelem (19. kérdés); VI. A gazdasági élet következményei (32. kérdés); VII. Közösségi érzék (10. kérdés); VIII. Műveltség, szokások (29. kérdés); IX. Világnézeti, vallási és erkölcsi kérdések (28. kérdés); X. Népművészet és az ezzel szoros összefüggésben lévő néprajzi kérdések (76 kérdés); XI. Háziipar (20. kérdés); XII. Népegészségügyi kérdések (110.). Komoly és rendszeres munka a 400-as kérdéscsomag összeállítása, amely szintén komoly és rendszeres munkára biztat és sarkall, s ezzel megteremtette a gyakorlati falukutatást.

Szabadság, 2010. január 06.

(Szerk. megj.: Az I. rész a füzetek áprilisi száma 35–37. oldalán olvasható.)

Folytatjuk

...Erős igazsággal az erőszak ellen:

Így élj, s nem kell félned, veled már az Isten.

Kelnek a zsarnokok, tűnnek a zsarnokok.

Te maradsz, te várhatsz, nagy a te zálogod.

Zsibbad a szabadság, de titkon bizserog,

és jön az igazság, közelebb, közelebb....

(Babits Mihály: Áldás a magyarra)

Kiss Ferenc (Dés)

Korai adatközlők és adatok az örmények hazai jelenlétéről

(1. rész)

Az örmények tömeges megjelenése és letelepedése Erdélyben 1672-ben, I. Apaffy Mihály fejedelem engedélyével és az általa kijelölt helységeken nem kerülhetett el a kortársak és az őket követő nemzedékek figyelmét, akik közül többen is feljegyzéseikben és tudósításaikban hírül adták az országos jelentőségű eseményt és kifejtették ezzel kapcsolatos

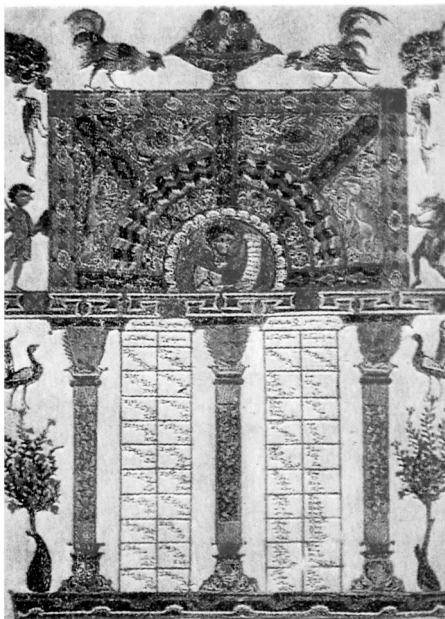
Apaffy Mihály erdélyi fejedelem

véleményüket.

Az örmények egy részének hazai beköltözése és folyamatos ittléte azonban sokkal régebb keletű az előbbieken megjelölt dátumnál, hiszen a magyarság körében kifejtett tevékenységük és szerepük már az Árpád-korból ismeretes. (Szongott Kristóf: *Örmény elemek Árpád táborában*. Armenia 10. évf. 1896. 8. sz. 247–250.; *Patrubány*

Lukács: Örmény eredetű főurak az Árpádok idején. Armenia, 12. évf. 1899. 10. sz. 310–311.)

Az örmények egy részének hazai letelepedésére és életére vonatkozó dokumentumok kivétel nélkül arra mutatnak, hogy ittlétük semmiképpen sem jelentett valamiféle etnikai elszigeteltséget, magába zárkózást, magyarokkal szembeni konfrontációt, hanem annál inkább aktív részvételt és felelősségteljes munkavállalást az ország gazdasági, társadalmi és művelődési életében. A szíves fogadtatás, amelyben általában részesültek, minden bizonnyal ismeretes volt a XVII. sz. folyamán a Moldva felől több hullámban is érkező örmények előtt, akik letelepedési kérelmükkel bizalommal fordultak a fejedelmi udvarhoz. De az eset fordítva is fennállott, hiszen a korabeli állami hatóságok előtt ismeretes volt az örmények minden szempontból hasznos volta, és az országgal szem-

Örmény egyházi jellegű kézirat a XIII. századból

ben tanúsított kivételes lojalitása. Letelepülésük alkalmával és a továbbiakban az örmények értékes genetikai anyagot, tudást, pénzt, jó erkölcsöket és izomerőt állítottak új hazájuk mindennapjainak életébe, amelyek végül is az ország előrehaladásának fontos tényezőivé váltak. Az örmények hazai megjelenéséről, ittlétéről és a helyi valóságokba való beilleszkedéséről több, történelmi szempontból jelentős forrás tesz tagadhatatlan tanúbizonyságot. A régi magyar szerzők közül *Kézai Simon* volt az, aki krónikájában kifejezetten állítja azt, hogy az örmények már az Árpád-házi királyok alatt gyökeret eresztettek a hazai élet mindennapjaiban: „Praterea intraverunt Hungariam tam tempore Ducis Geizae et Sancti Stephani, quem diebus regum aliorum Poloni, Graeci, Hispani, Hismailitae, Bessi, Armeni etc.” (A múltban bejöttek Magyarországra, Géza fejedelem és Szent István király korában, mint pedig más királyok idején lengyelek, görögök, spanyolok, izmaeliták, besenyők, örmények és mások.)

(In *Lukácsy Kristóf: A magyarok őselei, hajdankori nevei és lakhelyei* Kolozsvár, 1870. 246.)

Kézai Simon kijelentését a későbbi krónikás, *Thuróczy János* is alátámasztja, amikor azt mondja, hogy „...beköltöztek Magyarországra mind Géza fejedelem és Szent István idejében csehek, lengyelek, görögök, türingiaiak, messeniek, Rajna mellékiek, kunok és olaszok, olyanok, akiknek nemzetsége nem ismeretes, de hosszú ideig az országban élve, külön-

böző házassági kapcsolatok révén a magyarokkal egybeolvadva nemességet és szállásbirtokot nyertek.” (*Thuróczy János: A magyarok krónikája*, Budapest, 1980. 89.)

De az örmények korai hazai ittlétéről tanúskodnak a magyar királyok által kibocsátott korabeli oklevelek is. Ezek közé tartozik IV. Béla király 1249-ben kibocsátott privilégiuma, melyben megújítja az esztergomi örmények kiváltságlevelét, hivatkozva a korábbtól nyert hasonló kiváltságaira az örményeknek, melyekkel köztudomás szerint bírtak, de amelyek Esztergom városának a tatárok által történt feldúlása alkalmával elpusztultak. (Uo. 246.) Egy másik, Kun László király által 1281-ben kibocsátott oklevélben az uralkodó az Ágostonrendi szerzeteseknek ajándékozta az esztergomi örmények telkét, vagy annak azon részét, mely a káptalan birtokának szomszédságában feküdt. (Uo.)

Benkő József

Kun László király adománya semmiképpen sem jelenthette azt, hogy az örmények Esztergom városából kivesztek, vagy eltávoztak volna és telkük üresen maradt, mert a nagy erdélyi polihisztor, *Benkő József* „*Milkovia*” című munkájában az 1447. évre vonatkozóan említést tesz az esztergomi zöld mezőről nevezett Szent György egyháza társas káptalanának örmény prépostjáról (Thomas Armenus), akit Dénes, Esztergom bíboros érseke a nagyszebeni és brassói egyházak látogatására Erdélybe küldött. (Uo. 247.) A szövegből kitetszik, hogy az örmények a XV. században jelen voltak Esz-

tergom városában és soraikból magas egyházi tisztségeket betöltő személyek kerültek ki.

Az esztergomi örmény kolónia keletkezésére és életben tartására vonatkozóan tudnunk kell, hogy a pápák évtizedeken át tartó biztatására II. Endre magyar király 1217-ben az osztrák herceg társaságában szentföldi kereszties hadjáratban vett részt. Útjában hazafelé Kilikiai–Armeniába érve Endre király találkozott II. Levon örmény királlyal és fia, Endre számára eljegyezte a király második feleségétől, a ciprusi király, Szibilla nevű lányától született kislányát, Izabellát (Zabelt). Endre hazatérésekor

Örmény miniatűr (XV. század)

Levon király kamarását, Jocelint küldte vele Magyarországra tekintélyes kísérettel. Az örmény kolónia meg is telepedett Magyarországon és Esztergom körzetében birtokot kapott, amelyet Villa Armenorum-nak neveztek. Feltehetőleg egy orvos csoport is részt vehetett a kíséretben: ennek emlékét őrzi a kereszties hadjáratokban terjedni kezdő járványok néhány örmény elnevezése, mely a magyarban is meghonosodott: pizsok (leprafolt), kosz, csécs, keh (gennyes toroktályog). (*Hajk és Béla harca. A régi örmény irodalom kincsestára I. Vá-*

logatta, szerkesztette, a történeti és irodalmi bevezetőt írta *Dr. Schütz Ödön*, Bibliotheca Caucasica, Budapest, 1995. 164–165.)

I. Levon király Endrével való találkozása után nemsokára elhalálozott (1219), s így Endre királyfi nem került el Armeniába, hogy Kis-Armenia trónját elfoglalja. (Uo. 166.)

Az örmények korai erdélyi ittlétét bizonyítja az a tény, hogy 1395-ben a bécsi egyetem hallgatóinak sorában találjuk *Johannes Armenus Septemcastrist*, aki 1397. december 21-én baccalaureus vizsgát tett, majd 1398. január 4-én felmentést kért az előírt ruházat viselése alól. 1401. január 2-án licentius artius vizsgára jelentkezett, jöllehet hiányságai voltak. 1401. április 14-én kérte, hogy engedélyezzék magisteri előadásainak megkezdését. Ekkor Armeni de Cibino (=Szebeni) néven szerepelt. 1409. május 14-én engedélyt kért és kapott az eltávozásra. (*Tonk Sándor: Erdélyiek egyetemjárása a középkorban*. Bukarest, 1979. 400.)

Az örmények korai erdélyi ittlétének bizonyítéka az is, hogy az országgrész déli, Olt folyó melléki Talmács vidékét a XV. században „Terra Armenorum”-nak nevezték. Ennek volt a püspöke a XV. században Martinus de Talmachy és itt állott fenn az örmények Szent Miklósról elnevezett kolostora. A Talmács vidéki örmények Havasalföld felől érkezhettek, ahol több települést és egyházi intézményt, templomot és kolostort alapítottak. (*Szongott Kristóf: Örmény emlékek Romániában*. Armenia III. évf. 1889. 2. sz. 44–49.; *Patrubby Lukács: Az ardsesi örmények eredete*. Armenia 13. évf. 1899. 8. sz. 283.)

Folytatjuk

Nagy Botond

Az anyanyelv utazó kalandora

73 éves lenne Lászlóffy Aladár

A költő, akit a magyarság és a magyar-örménység is egyik legnagyobb alkotójának tart. A költő, aki egy éve távozott közülünk, és aki annak idején valóban új hangot jelentett az erdélyi magyar irodalomban. A költő, akire a Marosvásárhelyi Örmény-Magyar Kulturális Egyesület szép lélekszámú közönség látogatta irodalmi esttel emlékezett múlt kedd délután a Deus Providebit Házban. A költő, Lászlóffy Aladár, aki idén lett volna hetvenhárom éves.

Puskás Attila, az egyesület elnöke köszöntötte a résztvevőket, majd *Nagy Attila*, az egyesület alelnökének előadását *Kilyén Ilka* színművész nő szavalata vezette fel.

Az erdélyi magyar irodalom egyik legkomplexebb költőjére emlékezünk, de ünnepeljük inkább születési évfordulóját, mint halálát, hiszen május 18-án született – kezdte értekezését a költőtárs, Nagy Attila. Lászlóffy 1937-ben született

Tordán, a kolozsvári Református Kollégiumban, majd a bölcsészkaron tanult. De államvizsgázni, a „hülyejánosok” miatt csak 1971-ben engedik. Dolgozni kezd, közben minden műfajban ír, műveire rögtön rá lehet ismerni. A magyar irodalom egyik legműveltebb költője, hatalmas tudásanyaggal rendelkezett a biológiától az irodalmon keresztül a zenéig. Sok tanítványa volt, segítette a fiatal költőket, ha kellett, hosszasan veszekedett a szerkesztőkkel érdekükben – körét úgy is emlegették, mint Ali baba és a negyven költő. '56-ban Budapesten érte meg, hogy neki, aki sehova sem illeszkedik, befelé kell fordulnia. A világ mozzanatait leképezni a közösségre. Első kötete '62-ben jelent meg: az avantgárd eszköztárát használja ugyan, de az Ént jeleníti meg, mutatja be vele. „Legnagyobb kalandként utazom a nyelvet” – mondta. A magyar irodalom legtakarékosabb költője, verseiből még a vesszőt is sajnálta kivágni. Romániában 1985-ig publikál, utána elhallgattatják. Magyarországra költözik és

'93-ban már a Kriterionnál jelenik meg soron következő kötete, a Keleti reneszánsz, amely Kelet-Európa újjáéledéséről szól – egy agyimosott világot tár elénk, a m e l y b e n

Kilyén Ilka

válságba került az ember. Ebből azonban nem lát kiutat, erre utal a kötetzáró, nagyszerű vers, a Homo letargicus. Amikor berobbant az irodalomba, tele voltak vele az újságok. És mennyire idegesítették művei az akkori társadalmat, az apámék generációját... legalább annyira, mint a Beatles. Aztán észreveszik, hogy mennyire modern – és elismerik, '85-ben viszont elhallgattatja a hatalom. Utána kristályosodik ki műves, magyaros verselése. Kultúreurópában hisz és eltérően más költőktől, akik a kilencvenes évektől verseikben szerepet játszanak, ő tudatosan építi bele műveibe a neveket, amelyeket használ, hogy az embert okítsa, művelje. Hisz az alkotás erejében,

képei csodálatosak, meghökkentőek, döbbenetesek. Nagy tisztelettel viseltette az asszonyok iránt és újra beemelte a költészetbe a szinte elfelejtett metaforát, szinesztéziát – azokban az időkben, amelyekben a magyar költészetben szinte kizárólag a trágárság és a pornó uralkodott. A legnagyobb gond viszont az, hogy mindezek ellenére máig eléggé ismeretlen maradt. Mert ma az a divat, hogy csak egyesekről írnak. Róluk viszont rengeteget. És ezért más, igen értékes alkotókról elfeledkezünk – hallottuk Nagy Attila vers- és életműelemzésben gazdag, vetített képes előadásában, amelyet Kilyén Ilka szavalata zárt.

(*Népiújság, 2010. május 11.*)

Felhívás az örmény közösséghez tartozók részére!

Május 31-ig minden magyar állampolgár értesítést kapott az állandó lakhelye szerinti helyi választási irodától, amelyben értesítik, hogy az őszi önkormányzati választásokkal egy időben kisebbségi választásokra is sor fog kerülni.

Az értesítéssel együtt kiküldött űrlap felhasználásával lehet bejelenteni igényünket a kerületi jegyzőhöz, hogy felvegyék az örmény kisebbségi választói jegyzékbe. Ennek határideje július 15. napja. Csak az tud ősszel választani örmény kisebbségi képviselőjelöltünkre, aki regisztráltatta magát és csak azt lehet megválasztani, aki szintén regisztráltatta magát állandó lakhelyén.

Kérjük segítse, hogy az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület képviselő jelöltjeiből alakulhassanak meg minél nagyobb számban örmény önkormányzatok. Kérjük, jöjön el június 12-én 12 órára közösségi találkozónkra, a Millenáris

parkba! (Meghívó a 19. oldalon.) Hozza magával a kitöltött űrlapját, vagy juttassa el hozzánk, és mi beadjuk az önkormányzatokba. Ne feledje, hogy egyesületünk és képviselői 4 cikluson keresztül már bizonyították, hogy az örmény kultúra és történelem megismertetése, a gyökerek ápolása a céljuk, ennek érdekében használták fel és fogják felhasználni a jövőben is a köz javára a mindannyiunk pénzéből juttatott állami és önkormányzati támogatást.

Elérhetőségünk: 1015 Budapest, Donáti u. 7/a., telefon: 1-201-1011, fax: 1-201-2401, postacím: 1251 Bp. Pf. 70., email: magyar.ormeny@t-online.hu. Honlapunk: www.magyarormeny.hu. Várjuk jelentkezését!

dr. Issekutz Sarolta
elnök

Erdélyi Örmény Gyökerek
Kulturális Egyesület

Bálintné Kovács Júlia

Örmény szertartású és örmény gyökerű római katolikus papok Erdélyben

(7. rész)

24. Csíki Marcell, örmény szertartású. Ebesfalván született. Kolozsváron (1761) a SJGA-n és Rómában a Collegium Germanicum et Hungaricum növendékeként (?) tanult. Szolgálati helyei: 1773-tól Erzsébetvárosban káplán és apostoli főjegyző. 1789-től tiszteletbeli kanonok, alesperes. Meghalt 1801. február 16-án.

Csíki Lukács

Csíky v. Csíki János, Erzsébetvárosban született 1843. július 1-én. A gimnáziumot Erzsébetvárosban és Székelyudvarhelyen, a teológiai tanulmányait Gyulafehérváron végezte. Pappá szentelése: 1868. ápr. 10. Szolgált Szászrégenben, mint káplán. 1870-től Maroshévízen, 1879-től Apanagyfaluban lekipásztor. 1885-től Zalatnán plébános, 1893-tól főesperes. Meghalt 1908. okt. 22-én.

Itt jegyzem meg, hogy Ferenczi Sándor könyvében szerepel Csokány Adeodát is, aki viszont születési és pappá szentelési azonos dátuma okán nyilvánvalóan nem más, mint Csákány Adeodátusz.

25. Danczkay-Pattantyús Ábrahám Miklós, Szamosújváron született 1907. aug. 27-én. A gimnáziumot Szamosújváron és Kolozsváron, teológiai tanulmányait Gyulafehérváron végezte. Pappá Gyulafehérváron szentelték 1929. szept. 29-én. Szolgált 1929-ben Csíksomlyón, 1930-tól Kolozsváron, mint káplán,

1939-től Maroshévízen plébános. 1946-tól Kolozsvár-Irisztelepen helyi lelkész. 1947–1949 és 1959–1964 között börtönbe vetik. 1964-től Baróton plébános. 1970-től pápai prelátus. 1979-ben nyugdíjazták. Ordinarius substitutus?

1947–1964 között négyszer tartóztatták le, háromszor bebörtönözték, és összesen 7 év

4 hónapot töltött rabságban. Baróton halt meg, 1996. ápr. 24-én.

26. Dániel Imre, örmény szertartású. Erzsébetvárosban született 1785. szept. 20-án. Erzsébetvárosban szolgált 1809-től káplánként, amikor plébános, Kabdebó János alesperesi kinevezést kapott. 1823-tól Szépvízen volt plébános, ott is halt meg 1843. dec. 29-én.

Szongottnál is találkozunk ennek a Dániel Imrének a nevével, akiről fennmaradt a városi levéltárban, hogy „Keresztes Gergely és Dániel Imre végzett teológusok útlevelet kérnek a várostól, hogy Lembergbe mehessenek – szentelődni.” (Váe. Lev. 1808–1011)

27. Daniel Imre ugyancsak Erzsébetvárosban született, 1754. május 16-án. Kolozsváron (1768, 1769) a SJGA-n, és Bécsben (1771, 1776–1779), a Pázmáneum növendékeként tanult. 1779-től Gyulafehérváron egyházmegyei könyvtárosként kollégiumi igazgatóként (papneveldei ig.?) szolgált. Batthyányi püspök alatt Rómában a hazai

okmányokat másolta. Miután hazajött, Gyulafehérváron újból kollégiumi igazgató. Meghalt 1804. márc. 1-én.

28. Daniel (Avediknél: Dániel) **Jenő** is Erzsébetvárosban született, Felsőgárdon szentelték pappá 1806. szept. 21-én. 1806–1827 között Ebesefalván (Erzsébetvárosban) volt hitoktató plébános, 1809-től kerületi jegyző.

Úgy érzem, itt ki kell egészítenem mondanómat Avedik Lukács könyvéből.

Ugyanis Daniel Jenő az ebesfalvi magyar templomban szolgált, de ezt a templomot is az örmény családok segítségével állították helyre.

Szendrey János a kincstárhoz tartozó Apaffi javak tejhatalmú felügyelője a történelmi emlékek iránti tiszteletből a korábban reformátussá lett templomot 1727-ben katonai erővel visszavette a katolikusok részére.

Szendrey a pusztulásnak indult templom helyreállításán sokat fáradozott az erdélyi havasok közül visszatért örményekkel együtt. (...) A boldogságos szűz és páduai Antal oltárait Korbuly Kristóf, a templom összes szerelvényeit különböző időkben adományozták: Török, Lukács, Kopacz, Lengyel, Dániel, Agopsa vagy Kis, Lázár, Gáspár, Csiki, Pap, Hankó, Kosotán, Fark, Iszáj és Korbuly családok. A kis toronyban levő kis harang Daniel Jenő lelkész alatt készült 1824-ben.

Dániel Jenő 1824-ben betegsége miatt állásáról lemondott. 1825-ben nyugdíjazták. Meghalt 1829. aug. 14-én.

29. Daniel Lukács is minden bizonnyal örmény gyökerű. Kolozsváron (1776) az egyetemen és Gyulafehérváron (1782, 1783) tanult. Pappá szentelték 1786-ban. Szolgált 1787-től Magyarláposon, 1792-től Katonán plébánosként, majd 1817-től alesperesként. Szamosújváron halt meg 1830. dec.16-án.

30. Dániel Mihály, örmény szertartású 1734–1766 között Erzsébetvárosban plébános. Közben 1740-ben az erdélyi római katolikus püspök kinevezi az örmények főesperesévé. 1747-ben tiszteletbeli kanonok lesz. Ő vezette be a Julián- helyett a Gergely-naptárt. Meghalt 1766. június 30-án, 66 éves korában.

31. Daniel Miklós (armenus), Szamosújváron született. Kolozsváron (1730–1732) a SJGA-n és Nagyszombatban (1736) tanult. A forrás alapján csak annyit tudunk róla, hogy pap lett. Meghalt 1742. jan. 20-án.

32. Daniel Tódor szintén Szamosújváron született. Kolozsváron (1745–1748) a SJGA-n tanult. 1782-ben Szamosújváron nyugdíjazták. Meghalt 1788. dec. 1-én.

Szongott könyve arról is tudósít, hogy Dániel Tódor (Der-Tódericz Dánielján) Jézustársaságbeli pap Ungvárról 1768. dec. 18-án örmény levelet írt Jakabffy Kristóf főbírónak Szamosújvárra. Ebben azt mondja: „Meghalt bátyám, de maradtak árvák és az ángyom, azért kész vagyok – ha szükségük van reám – rendemből kibocsátva nekik szolgálatot tenni.”

Folytatjuk

Gróf Széchényi István halálának 150. évfordulójára emlékezve

„Istenem, adj nekem türelmet, hogy elviseljem, amit nem tudok megváltoztatni, bátorságot, hogy megváltoztassam, amit tudok és bölcsességet, hogy a kettőt meg tudjam különböztetni.”

gróf Széchényi István

Újra Hollóssy Kornélia

A magyar operajátzás csak egy évtizeddel fiatalabb a magyar színháznál. A XIX. század első évtizedeiben Déryné Széppataki Róza volt operajátzásunk úttörője, majd őt követte Schodel Jánosné Klein Rozália, kinek működése idején tűnt fel az őt is túlszárnyaló énekművészet legkiválóbbja, Hollóssy Kornélia, akit kora a magyar csalogány becéző névvel tisztelt meg. Hollóssy Kornéliának elévülhetetlen érdemei vannak a magyar opera fejlesztésében és népszerűsítésében. Erkel Ferenc egyik legkedvesebb énekesnője volt, s amilyen megtisztelő volt a művésznő számára nemzeti operánk, a Bánk bán bemutatóján Melinda szerepe, éppúgy az opera országos elismertségében nagy része van a nagyon kedvelt énekművésznőnek, aki részint Pesten, részint vidéki turnéi vagy hangversenyei alkalmából az operát vagy annak egyes részleteit mindig műsorára tűzte. Hollóssy Kornélia (1827–1890) fiatalon, 19 éves korában kezdte énekesnői pályáját és fiatalon, 35 éves korában vonult vissza, művészete és dicsősége teljében. Hollóssy Kornélia ősei szamosújvári örmények voltak. Eredeti nevük Korbuly, s a családnak egyik sarja, Korbuly Bogdán 1871–1874-ig a kolozsvári Nemzeti Színház intendánsa volt, dúsgazdag ember, négy éven át a sajátjából fedezte a színház tetemes deficitjét. Hollóssy Kornélia apját is Korbuly Bogdánnak hívták, ő 1779-ben született Szamosújvárt. Fiatalon, 20 éves korában feleségül vette a mindössze 14 éves Csasz Mária Magdolnát, az örmény származású Csasz Salamon lányát és a későbbi nagy hírt

pesti orvosprofesszor, Csasz Márton testvérhúgát. 22 évig tartó házasságukból 11 gyermek született, 5 fiú és 6 lány. Kornélia Júlianna Klára szüleinek legfiatalabb gyermeke volt, 1827. április 13-án született, a Temes megyei Gertenyesen, apja birtokán. Születése édesanyja életébe került. A sok gyermekkel özvegyen maradt apa hamarosan újból megnősült, feleségül vette az ugyancsak örmény Lászlóffy Rebekát. 1832-ben Korbuly Bogdán gertenyesi előnévvel magyar nemességet kapott I. Ferentől, amely kiterjedt fiú- és leányági törvényes leszármazottaira is. A család ugyanakkor nevét Hollóssyra változtatta. Gondtalan, boldog családi életet éltek Gertenyesen. A későn született Kornélia is felcseperedett, s apja Temesvárra adta 11 éves leányát, hogy ott járjon iskolába, s beíratta az apácák zárdaiskolájába. Bár a tanulás minden ágában kitűnő volt, az ének- és zongoraórákat különösen kedvelte. Ének- és zongorára a bécsi operaház kiérdemesült tenoristája, az öregedő Zimmermann oktatta a növendékeket. A jó hangú kis Hollóssy lány hamarosan annyira magára vonta az énekmester figyelmét, hogy külön kezdett foglalkozni vele, s a kislány kiváló tehetségére felhívta az apa figyelmét is. Ajánlotta, hogy taníttassák, képeztessék tovább a hangját, s adják művészpályára. Hollóssy Bogdán hallani sem akart arról, hogy a gazdag és nemes família leánya színésznő legyen, ez ellenkezett társadalmi rangjával és osztályának felfogásával is. A biztatás annál inkább hatott Kornéliára, aki kettőzött szorgalommal tanult és gyakorolt. 15 éves korára befejezte tanulmányait és ő maga is azzal a kéréssel

fordult apjához, hogy továbbképzése érdekében engedje külföldi tanulmányútra. Kornélia kérését a családtagok is támogatták, s útjának anyagi fedezetére kikérte anyai örökségét, illetve a hozományára szánt összeget, s ő minden további anyagi igényéről lemondott. Ez az elszántság végül is engedékenységre bírta az apát és teljesítette leánya kívánságát. Kornélia sógorának, Szabó Antalnak egy idős rokonát, Sósokuti Szabó Johannát vette maga mellé kísérőnek, s így indult el tanulmányútjára. Először Bécsbe ment, és Matteo Salvinál, az udvari opera későbbi igazgatójánál jelentkezett kiképzésre...1843 őszén kísérőjével együtt Bécsből Milánóba utazott Lampertihez. Két évig volt a mester növendéke, s tanulmányai befejeztével egy énekmesteri bizottság előtt vizsgázott - teljes sikerrel. Először Corfuban lépett fel nyilvánosan; Verdi Ernani c. operájának Elvira szerepét énekelte. Kéthónapi corfui szereplés után Torinóba hívták. Itt figyelt föl rá Henriette Carl asszony, a híres német származású énekesnő, aki éppen egy staggione társulatot szervezett, bukaresti vendégjátékokra. Tervének Hollósy Kornéliát is megnyerte, őt három hónapra szerződtette.1846. június 4-én, magyar színpadon először Temesvárott lépett föl először, a Gyárvárosi kisdudóvá javára, Bellini: Alvajáró c. operájában, a játékos célra való tekintettel felemelt helyárak mellett. Néhány nap múlva Bellini Normájában, majd a Lindában énekel, minden alkalommal telt ház előtt és hatalmas sikerrel. Az első előadás felvonásközeiben a hozzá írt üdvözlő vers lapjait osztogatták a közönség között. A három előadás tiszta jövedelmének legnagyobb részét mind Kornélia, mind pedig a vendég olasz énekesek játékos célra engedték át. Hollósy Kornélia első hazai sikeréről még

a Pesti Divatlap is lelkes hangú cikkben számolt be, de édesapjának aggályait ez sem oszlatta el. Egy sor elriasztó példát hozott fel lánya előtt a színpadon működő nők erkölcsre vonatkozóan, ami – sajnos – igaz is volt. Nemesi osztályának felfogása is korlátokat vont Kornélia művészpályája köré: egy nemes kisasszony nem énekelhet pénzért, nem mutogathatja magát. Kornéliában azonban élt a művészi becsvágy és elhivatottság, s minden érvelés és lebeszélés ellenére is kitarított amellett, hogy az énekesnői pályán maradjon. Nem sokára össze is csomagolt és felutazott Pestre, rokonai meglátogatására. De erősen vonzotta a pesti színházi élet megismerése is. Már a bukaresti vendégszereplés alkalmából írta az Életképek: „Vajon nem lehetne-e a kisasszonyt (t.i. Hollósy Kornéliát) Nemzeti Színházunk számára is megnyerni? Nem vagyunk ám fiatal énekesnők bővében, s aztán a kisasszony ügyis a miénk, nyelvmestert sem kell neki tartani, hogy egy pár áriát magyarul énekelhessen. Csak eleve nebb életet az operába, mely már pangani kezd az örökös egyformaságban.” Hamarosan létrejött a megegyezés, hogy Hollósy néhány operában vendégszerepelhessen. Erős küzdelem és némi huzavona után 1846. augusztus 24-én szerződtették Hollósy Kornéliát. ... szerződtetésével tényleg lüktetőbb élet kezdődött a Nemzeti Színházban.1848-ban...amidőn országos gyűjtés indult meg a honvédség felszerelésére és az önálló Nemzeti Bank megalapítására, nemcsak évi fizetésének 3 százalékát ajánlotta fel, miként a színház minden tagja, hanem még külön adománnyal is gyarapította a gyűjtés összegét. Néhány nap múlva egy nőküldöttség tagjaként Kossuth Lajos előtt jelent meg. Kossuth július 11-én mondta el megaján-

lasi beszédét, amelyben 200 000 főnyi hadsereg és ennek felállításához 42 millió forintnyi hitel megszavazását kérte a képviselőháztól. Az egyhangú megadjuk felkiáltásra tette aztán Kossuth az azóta történelmi szállóigévé lett kijelentését: „Leborulok a nemzet nagysága előtt.” Másnap 18 magyar asszony, főként képviselők feleségei keresték meg Kossuthot szállásán és hatalmas rózsacsokrot nyújtottak át neki, szalagján a következő felírással:

„Te leborultál a nemzet nagysága előtt – mi előtted borulunk le, lángszavú Kossuth Lajos.”

Kossuth meghatott szavakkal köszönte meg a figyelmességet, és a küldöttség minden hölgytagját homlokon csókolta. A Nemzeti Színház képviselőjében Lendvayné és Hollósy Kornélia voltak a küldöttség tagjai. Hollósy Kornéliának két nyomós oka is volt, hogy búcsút vegyen a Nemzeti Színházról. Az egyik férjhezmenési szándéka, a másik a szabadságharcban részt vett József bátyjának elítéltetése. Hollósy József hivatásos katonatisztként a hannoveri tüzekeknél szolgált, de a szabadságharc alatt ezredével együtt átállt a honvédséghez, s itt küzdött a magyar szabadságért. A világosi fegyverletétel után ő is az aradi várbörtönbe került, s a haditörvényszék golyó általi halálra ítélte, de ugyanakkor az ítéletet büntetésre enyhítette. Az enyhítésben közrejátszott, hogy szinte egész Európa felzúdult a Haynau által rendezett vérfürdő ellen s talán az is, hogy Haynau többször látogatta a Nemzeti Színház operaelőadásait, amelyekben Hollósy Kornélia szerepelt, s tudomására hozták a művész és a fogoly rokoni kapcsolatát. S talán itt kell keresnünk Hollósy Kornélia távozásának valódi és legfőbb okát:

a kegyelemért lojalitásának tanujelét kell adnia. S ehhez járult a Lonovics családdal már fennálló rokonsága, valamint az ifjú Lonovics Józseffel tervezett házassága, ami szintén nem maradhatott titok. 1851. szeptember 17-én lépett a művész újra a pesti közönség elé Donizetti Lindájában. A zsúfolásig megtelt színház közönsége roppant lelkesedéssel fogadta az énekesnőt. Marad vagy távozik Hollósy a színházról? Ez volt a lapok témája, a közönség kérdéseinek visszhangjaként ezekben a napokban. A találgatásoknak a színház igazgatóságától származó közlemény vetett véget: „A Nemzeti Színház igazgatósága örömmel jelenti, miszerint Hollósy Kornélia kisasszonyt, első szerződése kiteltével sikerült még két hónapra vendégül megnyernie és pedig az eddiginél kedvezőbb feltételek mellett. Pesten január 14-én, 1852 Szigligeti titkár.” Lonovics József és Hollósy Kornélia 1852. április 21-én kötötték házasságot az aradi minoriták templomában, ahol Fábry Ignác kassai püspök eskette őket. ...1855 március végén érkeztek Pestre és lakásukat az Egyetem téri Wenckheim-házban rendezték be, s fellépése előtt is adott néhány házi hangversenyt, s a meghívottak meggyőződhetek arról, hogy hangja nemhogy veszített volna szépségéből, sőt még terjedelem és csengés tekintetében is sokat nyert. A Lonovics-Hollósy pár körül nagy baráti kör fejlődött ki. A szalon vendégei közé tartozott Irinyi József, Vas Gereben, Szigligeti Ede, Laborfalvi Róza, a nagy drámai színész nő férjével, Jókai Mórral és Hollósy Kornélia vendége volt pesti tartózkodásai alatt Liszt Ferenc is. A Nemzeti Színház 1862. július 29-re tűzte ki Hollósy Kornélia búcsúfellépését a Bánk Bán Melinda szerepében. A nehéz búcsú után augusztus 1-én dombegyházi

birtokára utazott, az egész év fáradsalmait és a pálya izgalmait kipihenni.

A dombegyházi birtokot Lonovics József vásárolta a Marczibányi családtól, s eredetileg 600 hold termőföldből, a kényelmes, tágas kúriából és az azt körülvevő parkból állott. Az évek folyamán a jó gazda ezer holdra gyarapította a birtokot, amely főként szántóból és legelőből állott, telje-

sen alföldi jellegű, s ennek megfelelően a gazdálkodás is ilyen jellegű volt. A Lonovics-Hollósy házaspár egyetlen fiát, Gyulát pesti intézményben neveltette, hogy tanulmányait elsőrangú tanároktól kapja...

Hollósy Kornélia, aki évtizedeken át Pest, Bécs, Varsó legfényesebb köreiben élt, ahol pompa és ragyogás vette körül, itt hamar megszokta a csendes, vidéki életet. A színpad egykori királynője szívesen és szeretettel foglalkozott a gyerekekkel, kicsikkel és serdültebbekkel egyaránt; színjátszó csoportot szervezett, magyar nótákra tanította a gyerekeket, szinte nevelte őket, s ha betegség támadta meg valamelyiket, házipatikájából gyógyította a rászorulókat. A Lonovics-kúriában a szeretet, jóság, megértés uralkodott, ezt érezték meg a vendégek éppúgy, mint a birtok alkalmazottai. Hollósy Kornélia önmagának tett fogadalmat, hogy befejezte pályáját, sem a színpadra, sem a hangversenydobogóra többé nem tér vissza. Kívételt csak egyetlen esetben tett, amikor a Pest-budai Hangászegylet – amelynek alapítótagja volt – fennállásának negyedszázados ünnepét tartotta; 1865. augusztus 15. és 20. között, nagy ünnepséget rendez-

tek, amelyre Liszt Ferencet is meghívták, s ekkor és itt mutatták be legelőször Szent Erzsébet című oratóriumát. Ezen a kimagasló zenei ünnepen való közreműködését Hollósy Kornélia sem tagadhatta meg.

Az Európában elterjedt influenza járvány 1889 késő őszen Csanád megyébe is betört és elérte a Lonovics kúriát. Először maga a család fő betegedett meg, majd az

alig hat éves unoka, Kornélia kapta meg a fertőző betegséget, s míg nagyanyja önfeláldozóan ápolta, maga is megbetegedett és ágynak esett. A leggondosabb ápolás és a leglekiismeretesebb orvosi kezelés elle-

nére a betegség annyira elhatalmasodott, hogy Hollósy Kornélia 1890. február 10-én, hétfőn este 6 órakor meghalt. A váratlan haláleset gyászba borította a szerető családot, s túl rajtuk az egész országot, amely a magyar csalóganánt a feledhetetlen művésznőt gyászolta az elhunytban. Hollósy Kornéliát, Lonovics József főispán feleségét február 12-én délután 2 órakor helyezték örök nyugalomra a dombegyházi családi sírboltban. Hollósy Kornélia e földön 63 évet élt, de emléke él, amíg magyar dal hangzik a magyar nép ajkán.

Hollósy Kornélia több művészt is megihletett. Többek között Barabás Miklós örököltette meg kórajzon, Tompa Mihály, Szász Károly írt hozzá verset, Egressy Béni, Erkel Ferenc ajánlott neki dalt.

Az önkényesen kiragadott részletek Diósszilágyi Sámuel: Hollósy Kornélia élete és művészete című könyvéből valók. (Makói Múzeum Füzetek: 41 Makó 1984)

Szász Károly: Hollósy Kornéliának

*Ha hull a lomb s bús őszi hervadás van,
Elszáll a pártos fecske hűtlenül.*

*A csalogány a méla hervadásban
Dalolva híven, kis fészkében ül.*

S bár fájó szívűből, fentebb csattog a dal

Mint a tavasz vidám öröm-szakán

Úgy szívhez szól, úgy békít, úgy vigasztal...

Dalolj nekünk, oh édes csalogány!

Gurzó K. Enikő

Karátsonyiak a Bánságban

A nagy alvók

(2. rész)

A Karátsonyiak

A főúri körökben még mindig nem beszélnek egyébről, mint a tündérfényű Karátsonyi bálról. Igazi clou-ja (sz. m.: fénypontja, érdekessége) volt ez az idei farsangnak és történelmi momentummá vált azáltal, hogy a király is megtisztelte jelenlétével egyik hűséges alattvalójának a mulatságát.

Érdekes lesz ebből az alkalomból fel-
említeni, hogy a Karátsonyi család nem Szerbiából származott át hozzánk, de Erdélyből, ide eddig az első ősök Bukovinából jöttek.

Bukovinában, Badozsányban (sz. m.: valószínűleg Botosaniban) lakott Karátsonyi Gratiánus Gáspár, aki 1620 körül virágzott, de családfája már 1452-ben is tekintélyes famíliának mondja a Karátsonyiakat.

Fia, Kristóf, már zászlósnak mondatik s unokája, ugyancsak Kristóf, karátsonyfalvi előnévvel, 1695-ben hiteles kancelláriai okmányok tanúsága szerint Erdélyből, még pedig Szamosújvárról jött a Bánátba. Itt donatióba kapta Beodrát, ahonnan a mai grófi család is írja előnevét.

Kristóf fia, Deodát már növelte a családi vagyont, ennek a fia, Lázár, pedig Beodrához a Temes megyei Zsámot is kapta donatióba.

Lázár valósággal nábobi vagyon ura volt. Zsámi kastélyában egy imazsámoly alatt titkos ajtó vezetett a pincébe, amely tele volt arannyal, gyémánttal, drágakincsekkel. Nejét annyira féltette a ná-

bob, hogy Beodrán lakat alatt tartotta s néhány meghitt cselédet kivéve, emberi halandót nem bocsátott közelébe.

Karátsonyi Lázárnak csak egy álma volt, családja nagysága és egy szerelme, amely a földé, a nemes magyar humuszé volt.

Egyedül azt óhajtotta, hogy a verseci hegyektől birtokáig terjedő rengeteg őspusztát uradalmához csatolja, ebből a célból, társzerekre rakatva egyszer minden kincsét, be is ment Nagybecskerekre megállapítani és kifizetni a vételárat, de ott hirtelen meghalt, s a szájhagyomány szerint a rengeteg kincs is vele pusztult. Karátsonyi Lázár óriás vagyonából közcélokra is sokat áldozott, száz katonát állított a nemesi fölkelés alkalmából, a hadsereg rendelkezésére bocsátotta méneseit, gulyáit, magtárait és a Ferenc császár által kezdeményezett Ludovika akadémiára nagy összeget adományozott.

Már Lázárt ekkor megkínálták a grófi méltósággal, de a nábob szerényen kitért a fejedelmi elismerés elől, sőt végrendeletileg meghagyta, hogy családjának az a tagja, aki a nemesinél nagyobb címet fogad el, zárassék ki az örökségből.

Ez az óhajtása azonban nem teljesedett, mert unokája, Guido, később mégis grófságra emeltetett és e miatt, Karátsonyi Lázár végrendeletének értelmében, sok baja is volt az oldalági rokonsággal. Guido apja, Lajos, 1848-ban Torontál megyében főispánságot viselt, anyja pedig az ősrégi, grófi és hercegi ágra szakadt, Stahremberg családból származott.

Guido a negyvenes évek derekán egyike volt a jeunesse d'orée (sz. m.: az aranyifjak) legkiválóbb tagjainak. Nagyon szép, daliás férfi, szívesen látott vendége az akkori Pest főúri szalonjainak. Tagja volt a híres „Csinoskaifjak” társaságának, akik akkor a főváros társas életének hangadói voltak.

Számtalan hódoló közül ő nyerte meg a szívét és kezét a dúsgazdag örökösnek, Marczibányi Máriának, Marczibányi Antal és neje, Kállay Mária leányának. Marczibányi Antal egyetlen fia, ifjúkora legszebb virágában elhalt s benne kivesszett a férfiág, majd Karátsonyi Guidoné és Migazzi Vilmosnéban egészen kihalt a nemzeti kultúrán körül oly hervadhatatlan érdemeket szerzett puhói (sz. m.: Szlovákiában, a trencsényi területen található) és csókai (sz. m.: Csóka község ma a Szerbiához csatolt Észak-Bánságban, a Tisza bal partján fekszik) Marczibányi család. Karátsonyi Guidoné mintegy 200 000 forintot adott közcélokra; ő alapította az Akadémia Karátsonyidíját is – s érdemeiért 1859-ben kapta az osztrák birodalmi grófságot, melyet később Magyarországra is kiterjesztettek. Gróf Karátsonyi Jenő másodszülött fia Guidónak, és tulajdonképpen majoresco az elsőszülött Aladár lett volna.

Érdekes ennek is a története. A fiatal gróf Karátsonyi Nagyváradon jogászodott és ott megismerkedett a szép és rendkívül szellemes Elek Margittal. Aladár gróf annyira beleszeretett a bájos lánykába, hogy kijelentette, vagy ez, vagy senki sem lesz a felesége.

Minden embernek van valami marotte-ja, így a különben rendkívül jószívű, engedékeny Karátsonyi Guidónak az volt a bogara, hogy elsőszülött fia zászlós úr leányát vezesse oltárhoz. Noha a pazonyi (sz. m.:

Pazony nagyközség Szabolcs vármegyében) Elekek híres régi családja minden öspróbát fényesen kiáll, és a mezőpeterdi (sz. m.: község Hajdú-Bihar megyében) Gázsy család is, amelyből Elek Margit anyai ágon egyike volt az ország ma már kihalt legelső gentry-családjainak. Karátsonyi Guido csak úgy egyezett bele fia házasságába, ha ez Jenő öccse javára lemond az elsőszülöttségi jogáról.

Aladár ezt meg is tette, többre becsülve szép menyasszonya két ragyogó szemét minden gyémántnál, a családi boldogság igaz melegét minden hiúságos, elmúló fény és csillogásnál.

Így lett Jenő gróf a Karátsonyi majorátus ura és zászlós úr leányának, Andrássy Karolina grófnőnek a férje.

A grófi pár, mint most is megmutatta, mindent elkövet, hogy a nagy vagyon és nagy névvel járó kötelezettségeknek eleget tegyen.

Azonkívül kitűnő gazda is Karátsonyi Jenő, buzgalommal, igazi passzióval vezeti óriási uradalmain a munkát és nyáron a kelő hajnal akárhányszor egyik vagy másik tanyán, majorban találja.

Karátsonyi Jenő nyaranta többnyire bánlaki birtokán tartózkodik, ahol a kastélyt még Karátsonyi Lázár építette. Régi, ódon formájú épület ez, olyan vastag falakkal, akár egy feudális várkastély. Elmúlt viharos időkben nagy szükség is volt erre, mert még az építető idejében, mikor a szerbek egyszer fellázadtak, a leghevesebb ostromnak egy hétig álltak ellent ezek a falak.

A kastélyt pompás park övezi, nagy lawntennis pinnaddal, amelyben a gróf Karátsonyi Guidóra vonatkozó emléktárgyakat is őrzik.

Érdekesek a kastélyban a régi, földalatti börtönök, emlékeztetve elmúlt sötét

időkre; a modern ízlést pedig ékesen hirdetik a remek ebédlő, pompás szalonok és termék hosszú sorozata.

A gróf neje, született Andrássy Karolina grófnő, örökölte apja talpraesett, igazi magyaros észjárását, kissé heves temperamentummal egybekötött áldott szívűségét és a vagyonszerzési hajlamot is.

Mióta asszony, saját pénzen megvette a Bánlakkal szomszédos biószegi pusztát (sz. m.: ma háromszáz fős vajdasági falu) s azt remekül instruáltatta. Házassága első évében majdnem életét veszítette a fiatal, boldog pár, még pedig Olaszországban. 1887 tavaszán Mentenában voltak éppen Karátsonyi Jenőék, mikor a nagy földrengés volt. A borzasztó katasztrófa éjjel jött s a vendéglő, alig hogy kimenekültek a lakók, óriási robajjal dőlt össze. Lehetőleg pongyolában, temérdek drága ékszert, közte több becses családi darabot is hátrahagyva, Karátsonyiék az egész éjjelt egy bérkocsiban töltötték, s reggel a gróf néhány száz frankot adott a kocsisnak, aki őket a várostól kissé távol, biztos helyre vitte.

Karátsonyi grófné ezután hosszabb ideig betegeskedett, de ekkor is megmutatta, milyen kitűnő honleány, mert külföldi gyógyhelyek mellőzésével, Vihnyén (sz. m.: Vihnyefürdő, németül Eisenbach a mai Szlovákia területén található, Selmebányától 12 kilométerre) töltötte a nyarat, ahol teljesen magához is tért.

Ő is, mint gróf Andrássy Manó minden leánya, kitűnő háziasszony nevelést kapott, Bánlakon maga vezeti a háztartást, utánanéz a cselédségnek s a legkisebb hanyagságot sem hagyja szó nélkül.

Egy alkalommal vendéget várt Karolin grófnő. Mégpedig Gömörből, ahol gyermekkorát, leányságát töltötte, amelyre mindig szívesen emlékezik.

Az Andrássy család régi kedves orvosa, Maurer Artúr volt az, aki intimusa, meghitt embere volt a néhai Manó grófnak s a lányok a papánál való apró-cseprő kívánságaik támogatása végett gyakran fordultak hozzá.

Karátsonyi grófné, aki tudta, milyen rendet látott mindig a doktorka Betléren (sz. m.: Betlér, szlovákul Betliar, németül Betler, község a rozsnyói völgykatlanban) mielőtt megérkezett volna, sorra nézegette a szobákat. Egyszerre csak észreveszi, hogy egyik konzol ugyancsak poros ám.

Odahívta az inast, aztán ujjával néhány betűt írva a porba, így szól: – Ej, ej, ez ugyan csinos munka, ugyan szépet gondolna a doktor úr az én háztartásomról, ha ezt így találta volna.

Ugyancsak ez a nagytudományú, különösen történelmi jártasságú orvos, minden Andrássy leánynak adott férjhezmenetele alkalmával egy-egy ládát. Igazi tulipántos, eredeti magyar motívumokkal rajzolt és faragott ládákat. Egy ízben Murányon (sz. m.: község az egykori Gömör vármegyében, ma Szlovákiához tartozik) járva, egy ottani parasztnál talált egy ládát, mely mellékelt hiteles okmányok szerint még Széchy Máriaé (sz. m.: a murányi Vénuszé, Wesselényi. Ferenc feleségé) volt valamikor.

A doktor megszerezte ezt a ládát, renováltatta és mikor Andrássy Karolin férjhez ment, ennek a kedvenc kis grófnőjének ajándékozta a történelmi nevezetességű darabot, mely most ott van a többi családi ritkaságok gyűjteményében.

A családfakutatás útvesztői

Amint az a fenti szövegből is kiderült, a Karátsonyiak hétköznapijait temérdek kaland színezte, tette elviselhetővé. Ta-

lán ez az oka annak, hogy a grófi család fordulatossá történelmének sokak érdeklődését felkeltette, a leszármazottakét főként. Az egymástól független kutatások, amelyek valószínűleg nem mindig zajlottak szakszerűen, számos homályos részletet tisztáztak és rengeteg adatot a felszínre hoztak, ám az egymástól bizonyos vonatkozásban eltérő eredmények, következtetések miatt egyben meg is nehezítették a továbblépést. Bevallom, egy adott pillanatban annyira belebonyolódtam a szövevényes genealógiák szintézisébe, hogy csak hosszas ügyetlenkedés, tanakodás, gondolkodás után sikerült kijutnom az útvesztőkből, sorrendbe tennem, használható csoportokba rendeznem az összetevőket.

Az okfejtések mérlegelésekor találtam rá a családfa megalkotására vállalkozók egyikének azon elméletére, miszerint a főurak neve a latin Gratianus keresztnévből származik, mert e szó magyarul

Karátson jelent. Amikor a tézis szerzője ezt így leírta, abból indult ki, hogy a família általunk ismert első őse Gratianus volt, aki a családi hagyomány szerint Franciaországban született, majd 1591-ben a bukovinai Badocsányban, azaz Botosaniban telepedett le, utódai innen kerültek Erdélybe, ahol a Karátson nevet vették fel, megtartván azonban az új mellett a régi vezetéknevüket is. Ugyanazon kutató szerint a grófok birtokában levő ereklyékre alapozva állítható, hogy a család már a beköltözés előtt is nemes volt, címerlevelét valószínűleg az egyik erdélyi fejedelemtől nyerte. A Karátsonyiak rangját, státuszát mind Erdély elöljárói, mind Magyarország királyai, uralkodói többször megerősítették, így Mária Terézia, aki Kristóf és fiverei részére új nemeslevelet is kiállított.

(Megjelent: *Művelődés* 5-6, 2009. május-június)

Folytatjuk

Bálintné Kovács Júlia

Apróságok, töredékek

„Julika, örülök, hogy jelentkeztl! Honnan tudod, hogy örmény származású vagyok és a Haragák rokonaim? Édesapám 100 %-os örmény volt és Szélszegen, a Szilágyságban született (Nevelits István 1913–1959). A nagyanyám: Haraga Rozália (1894–1960). Ők hárman voltak testvérek: Mária, Rozália és Kristóf. A Haraga nevet tehát Kristóf gyerekei vitték tovább. Csak Jenőről tudok, aki Mérán élt a családjával.

Nemrég jelentkezett Nevelits Eszter, aki itt él 30 éve Németországban, és szintén a Szilágyságból származik. Írhatsz

az e-mail címemre is: adrienne.garda@web.de”

„Júlia, hát nem örmény, hanem francia származású a család. Élt Moldvában és Erdélyben is, de ettől még nem onnan származik. Sokan tévesen örmény leszármazottnak vélik a karácsonyiakat (Karatsonyi), pedig francia származásúak, 1500–1600 között teleptültek be Franciaországból. Gondolom, a sok keveredés abból adódik, hogy sok örmény és izraelita vette fel a Karácsony nevet „i” nélkül.

Üdvözlettel Karátsonyi Guido”

A Karátsonyi család

Feketéné Ziegler Ágota: Volt egyszer egy kastély 2006 (részlet)

Pilisszentiván történetében a földbirtokosok közül a Karátsonyi család volt a legjelentősebb. Közel száz évig voltak a falu földesurai. 1851-ben Karátsonyi Guido feleségül vette puchói és csókai Marczibányi Máriát a híres és gazdag Marczibányi család utolsó tagját. Így került az uradalom (Vörösvár, Szentiván, Solymár) a Karátsonyiak kezébe. A család örmény eredetű, első ismert őse Gratianus volt, ki a családi hagyomány szerint Franciaországból származott és Moldáviában telepedett le. Innen a család Erdélybe került, itt vette fel a Karátsony nevet.

„A család neve úgy látszik a Gratianus kereszt-névből (magyarul Karátson) származott. S bár erre nézve adatot nem nyertünk, úgy látszik, legutóbb Erdélyben Szamosújvárról vevé származását.” A család már az ideköltözése előtt is nemes volt és címerlevelét valószínűleg az egyik erdélyi fejedelemtől nyerte. Az erdélyi fejedelmek és magyar királyok a család nemességét többször megerősítették. Így Mária Terézia királynő is, ki Kristóf és fiverei részére új nemeslevelet állított ki. Kristóf első fia Deodat (Bogdán) 1781-ben 103 000 forintért megvette a kincstártól Beodrát, melyre királyi adományt is nyert, és a Karátsonyfalvi előnevet a Beodraival cserélte föl. A grófi ágnak Lázár volt az őse. Lázár (sz. 1759.) Torontál vármegye alispánja, és később országgyűlési követe. 1805-ben megvette gróf Draskovits Ferencztől Bánlakot, Dolacot, Offszeniczát, Szókát és Partost. Fia Lajos (sz. 1793.), Starhemberg Mária Lujza birodalmi grófnőt vette el felesé-

gül. Az ő házasságukból született Guido (sz. 1817, †1885), aki 1842-ben Temes vármegye főszolgabírója, 1848-ban honvédőrnagy, a pesti nemzetőrök parancsnoka. A szabadságharc leverése után menekülnie kellett, birtokait elkobozták. Később kegyelmet nyert, 1867-ben már a csákovai kerület országgyűlési képviselője, Különböző kitüntető rangot: kapott: császári és királyi kamarás, valóságos belső titkos tanácsos, az I. osztályú vaskoronarend vitéze stb., 1858-ban birodalmi grófi rangot nyert, 1874-ben megkapta a magyar grófi címet is. A Karátsonyi és a Marczibányi család is híres volt arról, hogy vagyonukból különféle alapítványokkal támogatták Magyarország kulturális életét. Gróf Karátsonyi Guido egyik legismertebb alapítványa: 1858-ban 10 000 forintot adott a Magyar Tudományos Akadémiának, hogy a kamataiból két évente díjazzák a legjobb színdarab szerzőjét. Ezt a díjat elnyerte többek között Csiky Gergely, Szigligeti Ede, és ezzel díjazták Arany János Aristophanész vígjátékainak lefordítását 1871-ben. Jótékony célokra is nagy összegeket adományozott. „A Fenséges Koronaherczeg születése örvendetes eseményének alkalmából Karátsonyi Guido földbirtokos 100 000 Ft-nyi összeget, ebből 20 000 Ft-ot a szerb vajdaság s a temesi bánóság számára ajánlott fel jótékony célokra, s annak hova fordítását Albrecht Főherceg magyarországi Főkormányzó Ur Ó császári Fenségének magas belátására bízta. Ugyanazon örömdus alkalomból, s annak maradó emlékére, a debreczeni községi bizottmány, az evangelicus-helvét hitvallású egyháztanácsal együtt, 100 segélyre szorult személy számára egy 160 000 Ft-nyi tőkével ellátott szegényápoló-intézetet

alapított. – Ezen nemes szívű s hazafias érzületet tanúsító örvendetes jótékonyági tettek a legmelegebb köszönet kifejezése mellett juttatnak köztudomásra.”

Karátsonyi Guido (1817–1885) és Marcibányi Mária (1831–1876) házasságából kilenc gyermek született. Hat lány és három fiú:

1. Adrienne (1853–1878. Seregélyes); férje gr. Zichy Sándor (1843–1881)
 2. Melánia (1855) cs.k. csillag. hölgy; férje gr. Zichy Géza (1849) cs. k. kam.
 3. Guidobaldina (1858–1876)
 4. Aladár (1859), országgyűlési képviselő; neje Elek Margit (1863). Birtoka: Beodra (Torontál m.) és Varjas (Arad m.). Lakás: Beodra.
 5. Jenő (1861–1933); neje gr. Andrassy Karolina (1867) csillagk. Hölgy. Birtokai: Varjas (Arad m.), Bánlak (Torontál m.), hitbizományi birtoka Bánlakon van. Lakás: Budapest.
 6. Camillo (1863–1908). Birtokai: Kamenicza (Horvátországban), Vörösvár, Szent-Iván, Solymár (Pest m.) és Varjas (Arad m.). Lakás: Budapest.
 7. Irma (1865); férje br. Piret de Bihain Lajos (1862) cs. k. kam. és a 13. sz. huszárezred tartalékos hadnagya.
 8. Ilma (1867); férjre gróf Keglevich Gyula (1855). A házaspár Imre nevű fiát adoptálta gr. Karátsonyi Jenő és Andrassy Karolina.
 9. Ilona (1871); férje gr. Zichy Károly (1864)
- (Címlap: Szentiván birtokosai földesurak – Vasárnapi Újság 1858. augusztus 29. – Bálintné Kovács Júlia találta a világhálón, és kiegészítette)*

* * *

A magyar rádiózás 1925. december elsejei hivatalos adásnapját hosszú, nehéz munka előzte meg. Tekintsük át röviden

ezt a történetet is. A műsornak egy központból való adása az előfizetők számára: magyar gondolat, Puskás Tivadaré.

Puskás Tivadar

1844. szeptember 17-én született Pesten, erdélyi örmény gyökerű nemesi családban. Tivadar és Ferenc nevű öccse Bécsben, a híres Theresianumban tanultak. Tivadar,

a feltűnően tehetséges diák, a művelt, elegáns megjelenésű, jó modorú magyar fiatalember, a társaság kedvence volt. Kiválóan sportolt és zongorázott. Ő azonban beleszeretett a fizikába, a technikába, és a jogi akadémiáról átiratkozott a bécsi műegyetemre. A szülők halála után Ferenc a császári hadseregbe lépett, Tivadar pedig Angliában vállalt munkát. Hogy megfelelő angoltudással utazzon oda, félig leborotválta a haját, és amíg az ki nem nőtt, addig nem ment ki a lakásból, hanem csak az angol nyelv tanulásával foglalkozott. Meg is tanult remekül angolul. Ez a kis példa is jellemzi Tivadar nagy akaraterejét. Angol munkaadói Erdélybe küldték, hogy az ott folyó vasútépítésben segítsen. Több éves munkával jelentős tőkét gyűjtött és önálló vállalkozásba is kezdhetett.

1873-ban Bécs világiállításra készült. Tivadar jó érzékkel ismerte fel az idegenforgalomban rejlő lehetőségeket és utazási irodát szervezett. Ám maga is kíváncsisággal és hozzáértéssel figyelte a bemutatott technikai újjdonságokat. Akkoriban az újságok tele voltak az amerikai korlátlan lehetőségekről szóló hírekkel. 1874-ben az Egyesült Államokba, a

feltalálók és a találmányok országába hajózott, mert fellobbant benne a műszaki kérdések iránti szenvedély.

Alexander Graham Bell 1876-ban mutatata be az új találmányt, a telefont.

Tivadar találkozott Thomas Alva Edison-nal (1847–1931), aki a 19. századi technikai forradalom jelképe volt. Edison sok más találmánya mellett foglalkozott a fonográf, a távírógép, majd a telefon fejlesztésével is.

Puskás Tivadar Edison laboratóriumában kezdett hozzá a telefonközpont tervének műszaki kidolgozásához, de mielőtt elvére szabadalmat váltott volna ki, 1877-ben Edison megbízottjaként Európába utazott. Edison azonban írásban is megerősítette: „Puskás Tivadar volt a világon az első ember, aki a telefonközpont gondolatát felvetette.”

A párizsi telefonközpont létrehozásában azonban meghatározó szerepe volt. Majd, Ferenc öccsét kérte meg, hogy Budapesten is szervezze meg a telefonközpontot, ezt 1881-re sikerült megvalósítani. Puskás Ferenc önpusztító megszállottsággal dolgozott, a heroikus munka felőrölte erejét és 1884-ben meghalt.

Tivadar ezután maga vette át a budapesti telefonvállalatot. Bár a magyar viszonyokat illetően nem voltak illúziói, mégis hazajött, hogy tudását, tapasztalatát, nemzetközi tekintélyét, vállalkozói kedvét itthon hasznosítsa, hogy szakterületén hazája haladását szolgálja. Budapest ekkor a leggyorsabb ütemben fejlődő európai főváros volt. Ezt bizonyítja pl. az új Sugár út (ma Andrásy út), a már befejezés előtt álló gyönyörű Operaház, a francia Eiffel-cég által felépített Nyugati pályaudvar. A Dunaparton pedig már ásták az új Parlament alapjait.

Puskás Tivadar 1890-ben kezdett hozzá a telefonvonalakon keresztül történő rendszeres műsorkészítés műszaki megoldásának kidolgozásához.

1893. február 15-én szólalt meg először az általa létesített Telefonhírmondó, a Magyar u. 6. számú házban. Az előfizetőknek akkor még telefonközponton keresztül kellett kérni a kapcsolást, önálló hálózata csak később alakult ki. A Telefonhírmondó először csak híreket, elsősorban tőzsdei jelentéseket továbbított. A zenei átvitelt később Szveticz Emil mérnök fejlesztette ki.

Puskás Tivadar már évek óta nem volt egészséges. Az utóbbi két év megfeszített munkája és izgalmai nagyon kimerítették. Először 1893. március elején lett rosszul. De néhány nap múlva még felkelt a betegágyból, hogy rész vegyen a Telefonhírmondó sikere alkalmából tiszteletére rendezett baráti vacsorán. Március 16-án azonban szívroham végzett vele. Nem volt még 49 éves.

A Telefonhírmondó 1893. március 16-án a gyász hírrel kezdte az adást:

„Puskás Tivadar, a Telefonhírmondó megteremtője, ma reggel fél kilenckor meghalt Hungária szállóbeli lakásán.” A halála után megjelent egyik méltatásból idézünk:

„Puskás Tivadar hazánkfia volt, testtül-lelkestül magyar ember, s annak dacára, hogy a legnevezetesebb emberek egyike, kik e században éltek, neve legkevésbé ismeretes, s ha igazán tudni akarjuk ténykedését, kénytelenek vagyunk az angol, francia és amerikai lapokat átolvasni, hogy őt némileg is megismerhessük. Tevékenységével a világot hódította meg részünkre. Jellege, becsülete fényesebb volt a gyémántnál.”

Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület 2010. évi programja

Barangolás őseink földjén

Erdélyjárás felsőfokon Kárpát-kanyar, Kászon, Erdélyi Hortobágy, Székelyvasság, Nyárádmente, Hegyköz és Aradhegyalja vidékein

ÚTVONAL: Budapest–Ártánd–Nagyvárad–Bihar–Hegyközszentimre–Kalotaszentkirály–Gyalutól–Tordáig autópályán–Marosvásárhely–Mikháza–Szovátá–Székelyudvarhely–Székelyvasság–Nyerges tető–Kászonok–Kézdiszentlélek–Kézdivásárhely–Zabola–Csomakörös–Zágon–Bácsfalu–Szinaja–Brassó–Fogarás–Lesses–Szentágota–Nagyszeben–Szászsebes–Piski–Csernakeresztúr–Déva–Marosillye–Ópálos–Arad–Nagylak–Szeged–Budapest

Időtartam: 8 nap (augusztus 23–30.)

Autóbuszos útvonalhossz: kb. 2300 km

Ellátás: félpanziós (reggeli és estebéd) és piknik

Szükséges felszerelés: nyári túraruházat, sportcipő, elemlámpa, fürdőruha

Vezetés: a csoportot Gyuri bácsi kalauzolja a társasutazás kezdetétől annak végéig.

FŐBB ESEMÉNYEK:

Találkozó a barcasági és háromszéki magyarörményekkel Brassóban

Koszorúzás a Szabadság szobornál Aradon és a Nyerges tetőn

Négykarélyos „örmény stílusú” kápolna Perkőn, a legkeletibb magyar búcsújáróhelyen

Szent Imre halálának feltételezett helyén leszünk Hegyközszentimrén

Feljutunk az erdélyi „mini Dolomitok” csúcsára a Csukás hegységben

Bihari dukátus földvára Bihar község határában

Árpád-kori gyepűvár Tartódon

Bethlen Gábor felújított szülőháza Marosillyén
Városnézés Brassóban (Fekete templom, Cérna utca stb.)

Nagyszeben – Európa kulturális fővárosa 2007-ben

Szász erődtemplomok Lessesen és Szentágotán

Peles kastély – a román király nyári rezidenciája

Mikes Kelemen múzeum Zágonban

Pozsony Ferenc csángó magánmúzeuma Zabolán

Körösi Csoma Sándor „nagy útjáról” emlékezünk Csomakörösön

Czetz János tábormok életútja és a győztes csata története Piskin

Uz Bence legendárium Székelyvasságon

A bukovinai székelyek küzdelmes sors története

Böjte Csaba szeretetotthona a ferences kolostorban Déván

Ismerkedés a szénégetés fortélyaiival Tartód vára alatt

Fürdés a Medve tóban Szovátán

Szíveslátás érmelléki borokkal Hegyközszentimrén

Pityókagulyás a Küküllő forrásvidékén

Miccses piknik a Bratocsa hágón

Vendégmarasztalás szilvóriummal és finom hazaival Székelyvasságon

Aradhegyaljai borok kóstolója Balla Géza pincészetében, Ópáloson

Zenés est Tifán Csaba portáján a székelyvassági Édenkertben

Zenés búcsúvacsora Csernakeresztúron

Fereteges bukovinai néptáncbemutató Csernakeresztúron

Nyárádmenti népdalbemutató Mikházán a Tündérvár Alapítvány gondozásában

Kiss Stúdió színház előadása az 1989-es erdélyi forradalomról, Nagyváradon

Kristófi János Zsigmond orgonajátéka a székesegyházban Nagyváradon Kalotaszentkirályon, Székelyvárságon, Bácsfaluban és Csernakeresztúron személyes tapasztalatokon keresztül megismerjük az erdélyi emberek szeretetét és őszinte barátságát.

RÉSZLETES PROGRAM:

1. nap: *Indulás:* reggel 6 órakor Batthyány tér felső rakpartról

Határátkelő: Ártánd

Láttnivalók: Bihar(földvár), Hegyközszentimre (Szent Imre emlékhelyek, szíveslátás érmelléki és hegyközi borokkal), Nagyvárad (Kiss Stúdió előadása „A falak ledőlnek” címmel, orgonaudíció új reper-toárral a székesegyházban)

Szállás és ellátás: az 1. napon Kalotaszentkirályon, kalotaszegi családoknál (2 ágyas szobák fürdőszoba használatlalt)

2. nap: *Láttnivalók:* Mikháza (Tündérkeres nyárádmonti gyerekek népdalelőadása), Szováta (fürdés a sósvízű Medve tóban), szíveslátás nuskummal és kiskürtössel Székelyvárságon

Szállás és ellátás: a 2. és 3. napon baráti családoknál Székelyvárságon az egyetlen magashegyi székely tanyaközségben (2 ágyas szobák fürdőszoba használatlalt)

3. nap: *Láttnivalók:* Panorámatúra Székelyvárságon Uz Bence néhai házához a Bagzoston, a küküllőmenti szénégetőkhöz, Tartód várához és pityókagulyás a vízparton, zenés búcsúest székelyvársági barátainkkal Tifának almáskertjében

4. nap: *Láttnivalók:* Nyerges tető (koszorúzás az 1849-es honvédek emlékművé-nél), Kászoni medence, Perkó tető (egy-órás séta a négykaréjos kápolnához, körpanoráma a felsőháromszéki szentföldre), Zabola (Csángó múzeum), Csomakőrös (Körösi Csoma Sándor szobra szülőfal-vában), Zágon (Mikes kúria, Mikes Kele-men és Kiss Manyi emlékekkel)

Szállás és ellátás: a 4., 5. és 6. napon Bácsfaluban, barcasági csángó családoknál (2 ágyas szobák fürdőszoba használatlalt)

5. nap: *Láttnivalók:* Szinaja (Peles kastélyromán királyi nyári rezidenciája bajoros stílusban), Brassó (kiegészítő városnézés, találkozó a barcasági és háromszéki magyar-örményekkel)

6. nap: *Láttnivalók:* Bratocsa hágó, Csukás hegység (5 órás panorámatúra, látványos növényvilág, micces piknik), Bácsfalú (barcasági csángó népviselet és néptáncbe-mutató kölepcsős szíveslátással)

7. nap: *Láttnivalók:* Fogaras, Lesses (szász erődtemplom), Szentágota (szász erőd-templom, meglepetéssel), Nagyszeben, Piski (az 1848-49-es szabadságharc győz-tes csatájának helyszíne), Csernakeresztúr (mise, közös vacsora bukovinai néptánc-előadással)

Szállás és ellátás: a 7. napon Cserma-keresztúron, Bukovinából visszatelepült székely családoknál (2 ágyas szobák für-dőszoba használatlalt)

8. nap: *Láttnivalók:* Déva (Böjte Csaba testvér szeretetthona), Marosillye (Beth-len Gábor szülőháza), Ópálos (kóstoló Aradhegyalja híres boraiból a kadarkától a kádariisszimáig), Arad (koszorúzás a Sza-badság szobornál)

Határátkelő: Nagylak

Érkezés: Budapest 20 óra körül

Részvételi díj: 72 000 Ft/fő (ifjúsági ked-vezmény 18 év alatt 7000 Ft)

A részvételi díj tartalmazza a vezetés, szállás, félpanziós ellátás, piknikek, borkósto-ló, belépők, művészi produkciók árát, **ki-véve a buszköltséget** (+20 000 Ft). Az utat a buszköltség befizetésével lehet lefoglalni az EÖGYKE-nél.

A bejárt emlékhelyek hangulatát tájba illő zenével, felolvasásokkal, versekkel és a népköltészet remekeivel idézzük fel.

Ifj. Gabányi János:

Balázs-Bécsi Attila „A szamosújvári magyar-örmény katolikus temető monográfiája” című könyvének névmutatója

(6. rész)

A név után levő szám a monográfiában megjelölt oldalszámot jelöli, függetlenül attól, hogy szövegben vagy képaláírásként jelenik meg az illető családnév síremléke a kötetben.

266. Bátor Merode Jolantha 65	289. Novák Antal 77	314. Nyegrutz Szidónia 69
267. Merza Emánuel 69	290. Novák Ferenc 84	315. Nyegrutz Tibor 77
268. Merza Emánuelné sz. Nyegrutz Szidónia 69	291. Novák Ferencné 84	316. Nyegrutz Todor 77
269. Meskó Aladár 82	292. Novák Gerő 77	317. Onucsán Rozália 62
270. Meskó Aladárné sz. Áján Anna 82	293. Novák Izsák 61	318. Osztián Anna 79
271. Meskó Izsák 28	294. Novák László 84	319. Osztián Ilona 71
272. Miller Lujza 38	295. Novák Margit 35	320. Osztián Mária 79
273. Miller Mária 38	296. Novák Márton 35	321. Osztián Róza 54
274. Moldován Anna 76	297. Nuridsán Miklós 33	322. Osztián Rózsika 79
275. Moldován János 47	298. Nuridsány Antal 72	323. Pakulár Véri 48
276. Moldován Simon 47	299. Nuridsány Antalné sz. Zakariás Roza 72	324. ifj. Páll Jakab 72
277. Dr. Molnár Antal 81	300. Nuridsány József 72	325. Páll Kati 72
278. Molnár Áskuz 34	301. Nuridsány Mária 72	326. Páll Kristóf 32
279. Molnár Mária 83	302. Nyegrucz István 47	327. Páll Mária 32
280. Özv. Molnár Miklósné 83	303. Nyegrucz Jakabné sz. Korbuly Margit 47	328. Páll Terka 32
281. Montessori, Giovanni Battista 64	304. Nyegruch Joachim 47	329. Papp Emília 70
282. Mundruj Mária 39	305. Nyegrucz Kristóf 54	330. Papp Irma 82
283. Murádin Domokos 62	306. Nyegrucz Kristófné sz. Verzár Katalin 54	331. Papp Katalin 75
284. Murádin Jenci 82	307. Nyegrucz Lukács 50	332. Papp Mária 76
285. Murádin Miklós 82	308. Nyegrutz Anna 77	333. Papp Norszesz 53
286. Murádin Vetti 62	309. Nyegrutz Dániel 77	334. Papp Rozália 75
287. Nagy János 53	310. Nyegrutz Jakab 77	335. Papp Zachar 47
288. Nagy Jánosné sz. Szongott Anna 53	311. Nyegrutz Jakabné sz. Aján Mária 77	336. Papp Zacharné sz. Deák Helén 75
	312. Nyegrutz Juliána 59	
	313. Nyegrutz Mariska 77	

(Megjelent Magyarörmény
Kulturális Lapok
VI. évf. I. sz. 2004. 03.)

Folytatjuk

Örmény-magyar gyermekrovat

(40. rész)

Kedves örmény származású magyar gyerekek!

2010-ben is folytatjuk ezeket a szép kis történeteket, amikből ti, de szüleitek és nagyszüleitek is megismerhetik örmény őseink történetét. Ha a minden történet végén található kérdésekre helyesen válaszoltok és elkülditek címünkre, ajándékot nyerhettek. Ha még nem tudtok írni, akkor rajzoljátok le a történetet.

Leveleiteket várjuk emailon: ormenyvasarhely@yahoo.com, vagy postán: dr. Pus-kás Attila, str. Busuiocului 4/C/48, 540535 Tirgu Mures, Románia

LÉGY TE IS A „GYÖKEREK” ÖRMÉNY GYERMEKROVAT NYERTESE 2010-BEN!

Az Örmény Királyság vége (Kr. u. 1375)

Az utolsó örmény királyt, aki egyben Kilikia királya is volt, Lusszinián Levon-nak hívták és francia nemesi származású volt. Miután egy ideig hűségesen ellen-állt a nagyszámú egyiptomi Mameluk sereg ellen, fogságba esett és Kairóba hurcolták. Innen csak a keresztény kirá-lyok segítségével menekülhetett meg és Hispániába került, majd Franciaország-ba vándorolt. Itt is van eltemetve a pári-zi Saint-Denis templomban. A Kilikiai Királyság vége az örmények független-ségének végét jelentette. Ez az okos és

hősies nép ellenséges népekkel találta szemben magát: tatárokkal, arabokkal, törökökkel, szeldzsukokkal. Passzív ellenállásával évszázadokon keresztül sikerült megőriznie irodalmát, és remény-kedett, hogy egyszer majd jobb napokat ér meg. Mivel nem volt saját országa, hős fia idegen zászlók alatt hajtottak végre dicső tetteket, és más népek erejét és dicsőségét szolgálták.

Mikor és hol temették el az utolsó ör-mény királyt?

Rozsos Tamás László

„Előkerült” Lukács Béla mellszobra II.

Tekintettel arra, hogy az EÖGY füzetek áprilisi számá-nak 27-28-ik oldalán olvasható cikkemhez kapcsolódó-an nem sikerült a szoborról készített képeket elküldeni, ezért ezt most pótolom. Az itt látható mellszobor Gárdos Aladár szobrászművész egy igen szép alkotása.

Szeretném még egyszer megköszönni Perjésy Laurá-nak és férjének Péter Tibornak, hogy a szobrot olyan készségesen bocsátották rendelkezésemre.

A szobor további sorsáról – esetleges bronzból történő kiöntésének a lehetőségéről/esélyéről – a továbbiakban beszámolok az olvasóknak.

Az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület folytatja a **pénzadományok gyűjtését** az erdélyi magyarörmény közösségek részére. Pénzbeli adományok az egyesület bankszámlájára befizethetők.

Bankszámlaszám: Budapest Bank Rt. Királyhágó fiók: 10100792-72594972-00000007

Az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület székhelye: 1015 Budapest, Donáti utca 7/a.

Postacíme: 1255 Budapest, Pf. 189. **Telefon:** 201-1011, **fax/tel.:** 201-2401

Elnök: dr. Issekutz Sarolta

ERDÉLYI ÖRMÉNY GYÖKEREK – füzetek

Az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület havonta megjelenő kiadványa

A kiadványt támogatja:

a Fővárosi Örmény Önkormányzat

(1054 Budapest, Akadémia u. 1. III. emelet 338-339, telefon: 332-1791)

(félfogadás: hétfőn 16–18 óráig, fovarosiormeny@gmail.com),

Budapest Főváros II. kerületi és a Ferencvárosi Örmény Önkormányzat

Nyilvántartási szám: 2.2.4/78/2002.

Főszerkesztő: **Béres L. Attila**

Felelős kiadó: **dr. Issekutz Sarolta**

Munkatársak: Dr. Sasvári László, dr. Issekutz Sarolta, Bálintné Kovács Júlia (Kolozsvár),

Dr. Puskás Attila (Marosvásárhely)

Szerkesztőség: 1255 Budapest, Pf. 189. Tel.: (1) 201-1011, Fax: (1) 201-2401

Lapzárta: minden hónap harmadik csütörtökét követő hétfő!

Nyomdai munkák: Pannónia-Print Kft.